



De impact van COVID-19: noodzakelijke keuzes voor een beter Amsterdam

Eindrapport over toekomst Amsterdam na coronacrisis – Korte versie

DECEMBER 2020

 Korte versie

*Van dit document bestaat
ook een langere leesversie*

Context en aanleiding van rapport

De coronacrisis heeft Amsterdam en de metropoolregio bovengemiddeld hard geraakt. Als gevolg hebben meerdere partijen de afgelopen maanden goede analyses en veelal nuttige voorstellen gedaan voor het adresseren van de crisis.¹

Wat echter nog ontbreekt is een integraal (economisch en maatschappelijk) en op feiten gebaseerd overzicht van de impact van COVID-19 in de context van de unieke krachten en uitdagingen die de gemeente / MRA al voor de huidige crisis had.

Daarnaast ontbreekt een blik op de toekomst met een geïntegreerd handelingsperspectief dat zich baseert op dat feitenoverzicht en dat de potentiële (beleids)interventies in kaart brengt.

Dat terwijl proactief handelen juist nu cruciaal is; korte- en middellangetermijn-beslissingen bepalen hoe Amsterdam op lange termijn uit de crisis komt – met een kort window of opportunity om de kansen die de crisis ook biedt te benutten.

Barbara Baarsma, Willemijn van Dolen, Henri de Groot, Mirjam van Praag, Marc Salomon (hoogleraren aan de UvA en VU) schetsen daarom samen met Boston Consulting Group een integrale impactanalyse met verschillende vergezichten en een op feiten gebaseerd voorstel voor *gamechanging* (beleids)interventies die Amsterdam kan initiëren. Hierbij is voortgebouwd op reeds bestaande toekomstvisies en studies naar specifieke deelaspecten.

Dit voorstel is niet uit naam van de gemeente Amsterdam. Dit document is echter wel tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de gemeente en daarbij verrijkt met inzichten en bijdragen vanuit de gemeentelijke organisatie.

1. O.a. waardevol denken van SEO, de Amsterdam Economic Board, OIS (gemeente), amsterdam&partners en de City Doughnut

Doelen van rapport

1. In kaart brengen van de impact van COVID-19 (kansen én bedreigingen) op de kernfuncties en belangrijkste doelen van Amsterdam
2. Schetsen van vergezichten en keuzes die Amsterdam kan maken om de impact van de coronacrisis te adresseren en om langetermijndoelen te verwezenlijken

Twee versies van dit rapport: een korte versie en een langere leesversie

U leest nu de...



Korte versie met een samenvatting van de belangrijkste inzichten



Alleen de belangrijke overzichtspagina's worden meegenomen in de korte versie. Iedere pagina in deze versie is tevens te vinden in de uitgebreidere leesversie.



Leesversie met alle inzichten én de onderliggende analyses



Bevat naast de overzichtspagina's ook de gedetailleerde analyses en verdiepende inzichten. Deze pagina's zijn te herkennen aan de grijze sticker:  Leesversie

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Methode & structuur	9
Hoofdstuk 1 - Impactanalyse	14
Hoofdstuk 2 - Vergezichten	23
Hoofdstuk 3 - Handelingsperspectief	30

Samenvatting (1/4): de coronacrisis houdt Amsterdam een spiegel voor en dwingt tot scherpe toekomstkeuzes

Amsterdam: een stad onder druk

Het Amsterdamse model leek decennialang een succesverhaal, maar de coronacrisis houdt de stad een spiegel voor. De stad, haar economie en het maatschappelijk leven komen nu (deels) tot stilstand. Hierdoor worden bestaande maatschappelijke problemen verdiept én zichtbaarder. De crisis levert ook nieuwe uitdagingen en kansen op. Voor een succesvolle weg naar herstel is herbezinning noodzakelijk. Van wie en voor wat is de stad eigenlijk?

De ijzersterke verdienpotentie van Amsterdam staat buiten kijf. Maar de stilte tijdens de coronacrisis maakt ook duidelijk hoezeer de economie de stad inkleurde; de massaliteit van de bezoekersstromen, het beslag van commercie op de openbare ruimte en een oprukkende monocultuur. Het internationale bedrijfsleven bepaalt steeds meer de arbeidsmarkt, het straatbeeld en soms zelfs sociale voorzieningen als de kinderopvang.

Niet iedereen deelt mee in de baten van dit (economische) systeem. De stad lijkt steeds minder van iedereen. Yuppen, expats en toeristen lijken soms meer ruimte te krijgen dan (midden)groepen, studenten en starters. Jonge gezinnen, werkenden in vitale (publieke) sectoren en creatieve vrijdenkers en -werkers dreigen te worden verdrukt. De stad geeft deze groepen steeds minder lucht; vaste banen verworden tot luxegoed, de woningprijzen exploderen en de eigen wijk verliest haar herkenbaarheid en vangnetfunctie.

Ook de fysieke leefomgeving knelt en kraakt, terwijl de bevolking doorgroeit. De (recreatieve) natuur in en rond de stad is schaars, terwijl het milieu en klimaat aan de noodrem trekken. Amsterdam als succesverhaal; dat zeker, maar het is onmiskenbaar wel tijd voor een nieuw hoofdstuk. De coronacrisis dwingt daar nog sneller toe.

De coronacrisis: grote impact op welzijn en welvaart

Impactanalyse
Hoofdstuk I

Het verloop van de coronacrisis blijft onzeker, maar sommige effecten op de stad zijn al scherp te zien. Vooral de kansenongelijkheid in de stad neemt toe. Dat betekent dat de inclusiviteit van Amsterdam, die al langer onder druk staat, nu snel afneemt. Dat leidt tot economische en sociale schade op groeps- én samenlevingsniveau. Zo lopen scholieren met laagopgeleide ouders veel grotere leerachterstanden op. Studenten zijn veroordeeld tot een digitaal studentenleven, verliezen hun stage en hebben minder perspectief op werk en woning na afstuderen. De verwachte werkloosheidsklap zal lageropgeleiden, flexwerkers en migranten harder treffen. Een toename van (structurele) armoede en een versterkte maatschappelijke tweedeling liggen op de loer.

Ook het openbare en sociale domein zijn kwetsbaar. De leefbaarheid van de stad neemt misschien tijdelijk toe in een stille (binnen)stad, maar tegelijkertijd ontdekt men de nadelen van klein wonen in een dichtbebouwde omgeving. Het individuele welbevinden wordt daarnaast sterk geraakt door het grootschalige uitstel van (reguliere) zorg, meer psychische klachten en een potentieel groeiende schulden- en daklozenproblematiek. Maatschappelijke onvrede en polarisatie nemen verder toe bij een voortduren van de crisis.

Samenvatting (2/4)

Naast sociale duurzaamheid wordt ook ecologische duurzaamheid geraakt. De coronacrisis leidt tot (tijdelijk) minder uitstoot, maar zet bovenal druk op investeringen in de energietransitie en circulariteit. Het op tijd behalen van de duurzaamheidsdoelen loopt daarmee gevaar.

Steun van het Rijk, slimme ‘pandemieadaptatie’ van ondernemers en de vaccinatiecampaigned bieden hoop, maar nog geen garantie op herstel van het ‘oude’ stadsmodel en verdienvermogen. Mocht dit herstel wel optreden, dan neemt dit de urgentie van de eerdergenoemde problemen niet weg.

Het eerste herstel: beginnen met kansengelijkheid

Zonder tijdige en ingrijpende systeemwijzigingen zal Amsterdam vermoedelijk, vroeg of laat, weer terugveren naar een kwetsbare variant op de pre-coronasituatie. Dat is zowel onwenselijk als onhoudbaar. Er is een antwoord nodig op de vraagstukken die door de coronacrisis zijn verdiept of blootgelegd, voortbouwend op de wend- en weerbaarheid die de stad toonde in vorige crises.

Een sterk antwoord op de crisis begint met het herstellen en versterken van de kansengelijkheid; dit is essentieel in ieder toekomstperspectief. Een stad waaraan iedereen kan bijdragen creëert haar eigen voorsprong. Omgekeerd geldt dat zonder kansengelijkheid veel potentieel onbenut blijft en de verdien capaciteit en brede welvaart van de gehele samenleving afneemt. Het Amsterdamse onderwijs zou iedere leerling dezelfde kansen moeten bieden en kan dat bevorderen met intensievere voorschoolse educatie, (toegankelijke) digitalisering en betere schakels tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Omscholing, van werk naar school én terug naar werk, moet van modewoord in dagelijkse praktijk veranderen. Het denken in termen van vaardigheden in plaats van diploma's moet gemeengoed worden.

Als het gaat om kansen, moet worden gekeken naar de mens als geheel. De uitrol van meer gezondheidsmaatregelen hoort daarbij, zoals de actievere inzet op een gezonde leefstijl en het organiseren van effectieve (preventieve) zorg. Ook een stabiele en gezonde thuissituatie is essentieel. Het adresseren van bijvoorbeeld de groeiende schuldenproblematiek is daarom urgent.

De weg naar de toekomst: het realisme van ‘of of’

Deze basisset aan maatregelen laat onverlet dat de stad voor grote, richtinggevend keuzes staat. Voor wie kan en wil de stad een thuis zijn? Wordt Amsterdam dé magneet voor wereldwijd talent, de *anywheres* die de stad naar de toekomst tillen? Of creëren we meer ruimte voor de traditionelere bevolkingsgroepen, de *somewheres* die vanouds de straten, wijken en het sociale leven dragen? Richten we de blik naar buiten of op elkaar?

En hoe vinden we een weg naar de toekomst zonder stikstofcrises, en zonder het klimaat overmatig te belasten? Zetten we in op decentrale energieopwekking met wind en zon, in een streven naar zelfvoorzienende duurzaamheid? Of kiezen we voor het behoud van de open ruimte, en investeren we in innovatieve alternatieven zoals het importeren van elektriciteit en waterstof? Daarnaast: welke rol gaat circulariteit spelen?

De coronacrisis vormt een uniek window of opportunity om deze keuzes te maken. Het draagvlak voor verandering is groter dan ooit en de kans op een reset van de stad, zoals nu, is er zelden. Er komen fysieke locaties én (inter)nationale (herstel)fondsen vrij. Tegelijkertijd bestaat er ook een simpele noodzaak om keuzes te maken; zonder keuzes ontstaat geen sociaal en duurzaam herstel. Het is daarom van groot belang om het huidige momentum te benutten.

Samenvatting (3/4)

Bij het maken van deze keuzes gelden, zeker nu, beperkingen: de middelen om aan de stad van de toekomst te bouwen, zoals geld en ruimte, zijn sterk **begrensd**. In het beste geval heeft de gemeente het straks financieel iets magerder dan voor de coronacrisis. In het slechtste geval zijn er honderden miljoenen euro's per jaar minder te besteden. De verdeling van ruimte is minstens zo uitdagend. De grond in en rond de stad, bijna zonder uitzondering al in gebruik, kan meestal maar één keer benut worden; voor landbouw, energievoorzieningen, woningen, wegen of natuur. Met het oog op deze (ruimtelijke) grenzen geldt dat regionale samenwerking onmisbaar is.

De maatschappelijke gewenning aan 'én én' zal in de komende jaren moeten plaatsmaken voor het realisme van 'of of'. Dat betekent niet noodzakelijkerwijs een stap terug. Met een samenhangende visie op de toekomst van de stad kunnen we samen juist een stap verder komen.

Drie inspirerende vergezichten

Vergezichten
Hoofdstuk II & III

In dit rapport schetsen wij, ter inspiratie, drie vergezichten. Deze vergezichten vormen een synthese van de kansen én uitdagingen die de coronacrisis creëert, en zijn gevoed door perspectieven vanuit de gemeente Amsterdam, de Amsterdam Economic Board en de City Doughnut. Elk van de drie vergezichten biedt een integraal perspectief op een toekomstbestendige stad binnen de regionale economie. Vanzelfsprekend met andere nadrukken en met een andere uitwerking op de economie, ruimte, de bevolking en haar cultuur. **De keuze tussen deze toekomstperspectieven is niet vrijblijvend, want toekomstige beleidskeuzes sluiten elkaar soms uit en bepalen de verdeling van grond en geld.**

Zo zien wij de  **Slimme metropool** waarin vergaande digitalisering en innovatieve groeisectoren ruim baan krijgen. Amsterdam wordt nog sterker op gebieden waarin ze nu al uitblinkt zoals de *Social Sciences*, *Life Sciences & Health* en *Data & AI*. Dat vereist aanzienlijke investeringen in innovatieve ecosystemen waar ondernemerschap, kennis en overheid elkaar vinden, (digitaal) onderwijs, en - voor zakelijk verkeer - internationale (trein)verbindingen met Amsterdam Zuid en doortrekken N-Z lijn tot Schiphol (t.b.v. zakelijk klimaat en bereikbaarheid NL). Om een aantrekkelijk en internationaal leef- en vestigingsklimaat te creëren, wordt gekozen voor een transitie van landbouw naar natuur rond de stad. Keerzijdes van dit vergezicht zijn minder nieuwe (eengezins)woningen, een kleiner budget voor het regionale openbaar vervoer en minder ruimte voor lokale energieopwekking. Al met al ontstaat zo wel een welvarende, weerbare en wendbare stad - door vergaande digitalisering ook tijdens toekomstige pandemieën. Iedereen krijgt de kans hiervan te profiteren door effectief onderwijs, maar hogeropgeleiden voelen zich in dit stadsmodel misschien meer thuis. Internationaal ondernemerschap en innovatie vormen de motor van brede welvaart.

Daar zou een  **Regionale metropool** tegenover kunnen staan, waarin waardering weer boven (financiële) waarde staat. Sociale én ecologische duurzaamheid vormen de speerpunten van dit systeem, met nadruk op de potentie van de eigen regio. Lokaal ondernemerschap, dat sterk werd gewaardeerd tijdens de coronacrisis, wordt aangemoedigd en versterkt. Het meerennen met de hypercompetitiviteit van de internationale economie maakt plaats voor investeringen in regionale *bottom-up*-initiatieven, lokalere productieketens en het benutten van eigen talent. Een sterk mkb vormt de motor van de welvaart. Energie wordt zoveel mogelijk zelf opgewekt op regionale energieparken. Lageropgeleiden en middengroepen krijgen weer

Samenvatting (4/4)

kansen, onder andere door sterk (vak)onderwijs, werk in het mkb (bijvoorbeeld in de energietransitie) en aantrekkelijke, nieuwe woonkernen in de regio. Stadsuitbreiding richt zich op het noorden, westen en oosten—en woningen in de stad worden behouden. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is de sluiting Kleine Ring. Deze investeringen in energie, circulariteit en gebiedsontwikkeling impliceren wel een kleiner budget voor bijvoorbeeld culturele en academische topinstellingen. Meer financiële steun van het Rijk is waarschijnlijk nodig. Ook bestaat, door de energielandschappen en nieuwe woongebieden, minder ruimte voor natuur en (export)landbouw.

Minder revolutionair maar sterk voortbouwend op de bestaande krachten van Amsterdam is de  **Ontmoetingsmetropool**. Een stad waarin bezoekers nog steeds de motor van de economie vormen, maar waar generieke massaliteit plaatsmaakt voor een kleinschaliger en hoogwaardiger cultuur- en voorzieningenaanbod. Bezoekers zullen zich spreiden over de aantrekkelijke (buiten)wijken waar ondernemers én bewoners van profiteren. Internationale bedrijven en kennisorganisaties zullen hun beurzen en symposia in dit nieuwe Amsterdam organiseren. De leefbaarheids- en veiligheidsnadelen van bezoekersstromen worden sterk beperkt. Voor deze ontwikkelingen zijn grote investeringen nodig in veiligheid, cultuur en duurzame mobiliteit, zowel internationaal (de Noord-Zuidlijn naar Schiphol en Amsterdam Zuid als treinhub) als binnenstedelijk (schaalsprong van OV). Dat betekent minder financiële slagkracht voor vergaande verduurzaming en innovatie. Amsterdam blijft aantrekkelijk om in te wonen, maar de beschikbare woon- en werkruimte zal niet veel groeien vanwege het horeca-, winkel- en voorzieningenaanbod. Lageropgeleiden en middengroepen zullen nog steeds te maken hebben met een lastige woningmarkt, maar wel profiteren van een betere leefbaarheid en diverse arbeidsvraag. Deze bruisende metropool is een toonbeeld van (inter)nationale gastvrijheid, tolerantie en diversiteit.

Welke richting zou u inslaan? Wij moedigen de stad, regio en inwoners aan om dit toekomstdebat nú te voeren en om uiteindelijk richtinggevende keuzes te maken.

De coronacrisis raakt de stad hard, maar er bestaat een belofte van een aantrekkelijke, zelfgekozen toekomst.

A'dam in 2023: mogelijke gevolgen van de coronacrisis



tot **55.000**
extra lageropgeleide werklozen

Totaal arbeidsverlies kan oplopen tot 71.000 banen. Lageropgeleiden zullen hierbij ~2x zo hard geraakt worden als andere segmenten.



5-10 maanden leerachterstand voor kinderen van lageropgeleiden

Kinderen met lageropgeleide ouders lopen ~2x meer achterstand op dan gemiddeld door afstandsonderwijs en uitvallen (praktijk)onderwijs.



maximaal **0,9%** CO₂-reductie door verminderd woon-werkverkeer

CO₂-reductie door verminderd woon-werkverkeer zal beperkt zijn: een druppel op een gloeiende plaat t.o.v. klimaatdoelen (-55% in 2030).



+2% tot -9%
BRP-ontwikkeling¹ in 2023 t.o.v. 2019

In een optimistisch scenario zal de economie veerkrachtig zijn. Bij een langere verstoring kan echter drastische krimp plaatsvinden.



tot **2,5%**
jaarlijkse bevolkingskrimp

Bij een langdurige (internationale) verstoring kan de bevolking krimpen door minder buitenlandse vestigers en een trek uit de stad.



tot **70%**
minder bezoekers

Een langdurige verstoring zal tot minder bezoekers leiden, dit vermindert toeristenproblematiek, maar ten koste van verdienvermogen.



tot **113.000**
extra huishoudens met schulden²

Bij een langere verstoring zal het aantal huishoudens met schulden met ~70% groeien door verhoogde werkloosheid en financiële impact.



50.000-400.000
zorgbehandelingen aan achterstand

In ieder scenario zal er een stuwmeer aan zorg opgebouwd zijn, met negatieve gevolgen voor toegankelijkheid en wachttijden.

1. Relatief aan het pre-COVID basispad ligt het BRP in 2023 in een optimistisch scenario 5% lager, in een pessimistisch scenario ligt BRP 16% lager dan in het basispad
2. Inclusief lichte schulden

Methode & structuur: van impactanalyse naar vergezichten mét handelingsperspectief

Na een integrale impactanalyse volgt een schets van drie vergezichten voor de lange termijn; de post-COVID-19 metropool.



Voor ieder van deze vergezichten is een concreet handelingsperspectief geschetst voor de middellange termijn.



De impactanalyse beschrijft de mogelijke gevolgen van COVID-19, nu en in de toekomst

Hoe ziet Amsterdam er in 2022-2025 uit zonder grote koerswijzigingen en wat doet dat met belangrijke doelen voor de stad?

Kijken daarbij naar stand van de stad voor COVID-19 en zowel korte als middellange termijn impact van de crisis (a.d.h.v. scenario's)



Drie vergezichten voor 2030 schetsen steeds een ideale metropool

Hoe zou Amsterdam er in 2030 uit kunnen zien als er actie wordt ondernomen, en hoe is dat mede door COVID-19 anders dan vandaag?

Nemen daarbij drie verschillende vergezichten om keuzes voor de stad Amsterdam te articuleren



Handelingsperspectief voor 2022-2025 grijpt in op de huidige ontwikkelingen

Welke interventies vanuit de gemeente zijn nodig per vergezicht om de kansen en bedreigingen van de coronacrisis te adresseren?

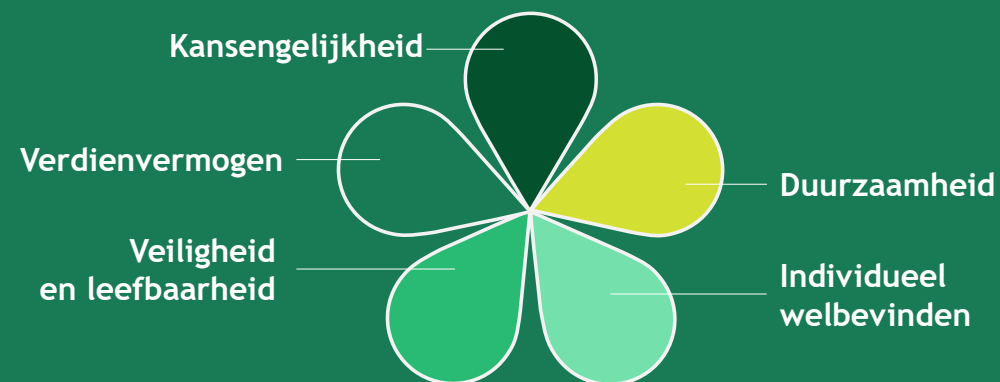
Houden daarbij ook rekening met de ruimtelijke en financiële middelen van de gemeente

Methode: Voor een compleet beeld van de gevolgen, hebben we het COVID-19 effect op 9 kernfuncties van de stad geanalyseerd...

- | | | | | | |
|---|-----------|---|------------|---|----------|
| 1 | Werken | 4 | Zorgen | 7 | Wonen |
| 2 | Leren | 5 | Samenleven | 8 | Reizen |
| 3 | Innoveren | 6 | Ontspannen | 9 | Winkelen |



...om vervolgens te beoordelen in welke mate deze effecten mogelijke doelen voor de stad dichterbij/verder weg brengen



- **1^e orde effecten** - COVID-19 leidt tot directe effecten op elk van deze functies
- **Volledigheid** - De 9 functies helpen om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de effecten van COVID-19

- **2^e orde effecten** - De effecten op de functies hebben een impact op potentiële leidende doelen voor de stad
- **Leidende draad** - Het verhaal rondom de impactanalyse wordt verteld a.d.h.v. deze doelen

Methode: Impact crisis is bepaald door pre-coronavirus stand van de stad en kortetermijneffecten te extrapoleren naar middellange termijn aan de hand van twee uiterste scenario's

Pre-COVID stand van de stad

- Bestaande sterktes en uitdagingen langs de 5 leidende doelen
- Gekwantificeerd over tijd en t.o.v. andere steden



COVID-19 kortetermijneffecten

- 1^e en 2^e orde effecten die de afgelopen maanden waargenomen zijn
- Gekwantificeerd a.d.h.v. set data-indicatoren



Herstellend



A. Weg naar boven

Versterkend



B. Blijvende verstoring

- Observaties kortetermijneffecten, tijdens golven en tussen golven in, gebruikt om de middellangetermijnimpact te voorspellen en kwantificeren in de twee scenario's
- Verwachting voor de middellange termijn (2022-25), gebaseerd op twee uiterste scenario's (*best case* en *worst case*) om zo de range aan mogelijke uitkomsten te beschrijven

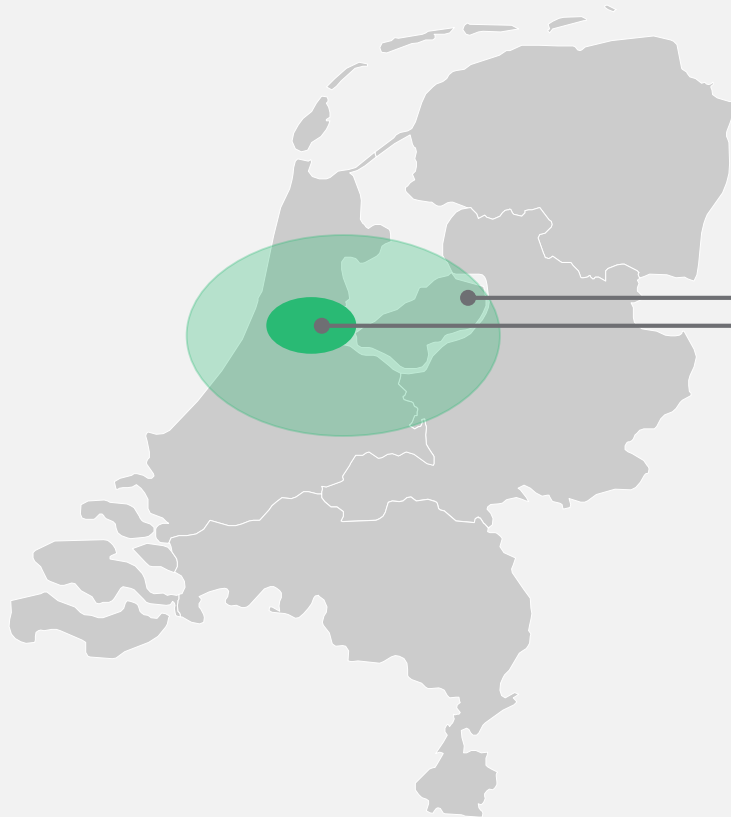
2020

2021

2022

2025

Methode: We kijken naar de economie van de MRA¹ en zoomen voor andere functies in op Amsterdam



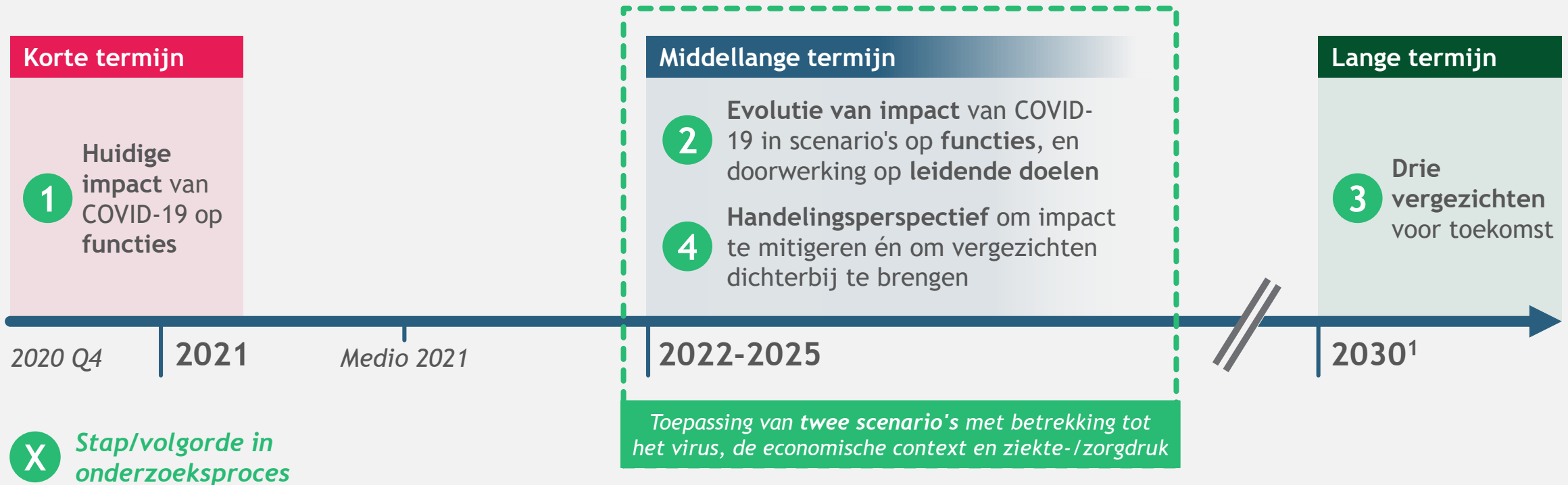
Metropoolregio Amsterdam

Vanwege de sterke economische verwevenheid van de 7 deelregio's en 32 gemeenten die verenigd zijn in de Metropoolregio Amsterdam, kijken we in het onderzoek op het niveau van de Metropoolregio Amsterdam naar de impact op de economie en werkgelegenheid.

Gemeente Amsterdam

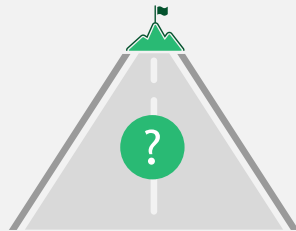
Voor niet-economische functies, zoals wonen of leren, zoomen we in eerste instantie in op de Gemeente Amsterdam. We bekijken deze effecten wel in relatie tot ontwikkelingen in de bredere Metropoolregio Amsterdam.

Methode: We hanteren 2022-2025 als middellange termijn en 2030 als lange termijn



1. Het jaar 2030 is gekozen voor de lange termijn omdat dit dichtbij genoeg ligt om concreet te kunnen maken mét een urgent handelingsperspectief, maar ver weg genoeg ligt om te kunnen sturen op doelen waarbij tijd nodig is om impact te kunnen behalen (bijv. duurzaamheid)

Hoofdstuk 1 – Impactanalyse



HOOFDSTUK 1

De impactanalyse
beschrijft de mogelijke
gevolgen van COVID-19, nu
en in de toekomst

Hoe ziet Amsterdam er in 2022-2025 uit zonder grote koerswijzigingen en wat doet dat met belangrijke doelen voor de stad?

Kijken daarbij naar stand van de stad voor COVID-19 en zowel korte als middellange termijn impact van de crisis (a.d.h.v. scenario's)



HOOFDSTUK 2

Drie vergezichten
voor 2030 schetsen
steeds een ideale
metropool

Hoe zou Amsterdam er in 2030 uit kunnen zien als er actie wordt ondernomen, en hoe is dat mede door COVID-19 anders dan vandaag?

Nemen daarbij drie verschillende vergezichten om keuzes voor de stad Amsterdam te articuleren



HOOFDSTUK 3

Handelingsperspectief
voor 2022-2025
grijpt in op de huidige
ontwikkelingen

Welke interventies vanuit de gemeente zijn nodig per vergezicht om de kansen en bedreigingen van de coronacrisis te adresseren?

Houden daarbij ook rekening met de ruimtelijke en financiële middelen van de gemeente

Samenvatting: Impact COVID-19 op vijf leidende doelen



Kansengelijkheid Zorgelijke en al groeiende kansengelijkheid ernstig bedreigd door de effecten van COVID-19, m.n. door slechtere toegang tot werk, onderwijs en woningmarkt. Zo werkten lageropgeleiden¹ 2-2,5x vaker in hard geraakte sectoren met flexibele contracten en is de aangetoonde leerachterstand ~50% hoger bij kinderen uit lagere SEK². In een pessimistisch scenario kan hierdoor op middellange termijn voor lageropgeleiden het arbeidsverlies oplopen tot 55k banen³ en de leerachterstand tot 10 lastig in te halen maanden. In een optimistisch scenario is de toegang weer zoals het pre-COVID was, maar is de ongelijkheid intussen gegroeid.



Duurzaamheid Pre-COVID werd relatief beperkte voortgang op uitdagende klimaatdoelen gemaakt, de ogenschijnlijk positieve impact van COVID-19 is een rimpel op deze grote uitdaging. In 2020 is een CO₂ equivalente reductie van ~10% t.o.v. 2019 waargenomen. Het structurele effect is echter beperkt: impact van minder transport³ wordt bijv. geschat op een *eenmalige* reductie van 0,4-0,9% CO₂ (afhankelijk van het scenario), terwijl *elk jaar* ~6% nodig is om doelen te halen. In een pessimistisch scenario zal de investeringsruimte voor verduurzaming bovendien verder onder druk staan.



Verdienvermogen Sterke MRA economie⁴ is hard geraakt door de coronacrisis, de lange termijn impact is sterk afhankelijk van het toekomstscenario. Door o.a. de unieke sectormix werd de MRA economie in 2020 ~20% harder geraakt dan de rest van NL. In een optimistisch scenario zal in 2023 de economie herstellen, met weinig verdere impact. In een pessimistisch scenario kan de economie met 8-9% krimpen tussen 2019-23, met negatieve gevolgen voor de concurrentiepositie en investeringsruimte. Ook zijn er dan risico's voor het verdienvermogen op lange termijn door een 'verloren generatie' i.v.m. (langdurige) werkloosheid en loopbaanachterstand.



Veiligheid & leefbaarheid Leefbaarheid was pre-COVID relatief goed, maar varieerde sterk per wijk, ook was er veel toerisme-overlast; lockdowns hebben een grote impact op de aantrekkelijkheid van de stad en creëren risico's op oplopende onrust en polarisatie. Op korte termijn had COVID-19 een enigszins positieve impact op buurtsolidariteit en toeristenoverlast, maar de stad is minder aantrekkelijk in een lockdown door het wegvallen van voorzieningen⁵ en het beperkte groen in de buurt / leefruimte thuis. In een optimistisch scenario worden geen structurele effecten verwacht. Bij een blijvende verstoring zijn er echter grote risico's voor verder oplopende onrust.

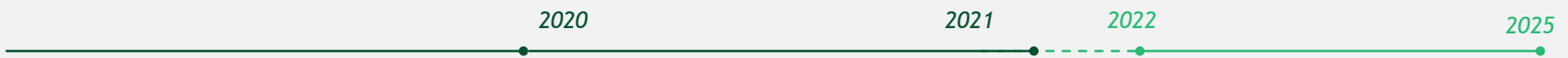


Individueel welbevinden Pre-COVID was het welbevinden vergelijkbaar met andere steden, maar was er veel langdurige armoede en de stad was slecht toegankelijk voor laag- en middeninkomens. COVID-19 creëert uitdagingen op psychisch welzijn, toegang tot zorg, en armoede. Op korte termijn werd een daling in het psychisch welbevinden waargenomen, en stond de zorg onder grote druk. In een optimistisch scenario zal welbevinden herstellen, maar met blijvende sporen op bijv. armoede en zorgachterstand. In een pessimistisch scenario staat de zorg onder grote druk en lijkt een stijging van bijv. schuldenproblematiek en psychische klachten onvermijdelijk.

1. Geldt ook voor migranten, en mensen met een beperking (DGR subsidies) 2. Sociaal economische klassen: gedefinieerd als kinderen met lageropgeleide ouders; 3. Door vermindering woon-werkverkeer, incl. vliegbewegingen; 3. In Metropoolregio Amsterdam (niet enkel gemeente Amsterdam); 4. Sterke economische groei en concurrentiekracht pre-COVID, echter deze welvaart onevenredig verdeeld en werd de stad steeds minder toegankelijk voor bijv. het middensegment (met veelal vitale beroepen) 5. Bijv. horeca en cultuurvoorzieningen;

Impact van COVID-19 op doelen uitgedrukt in cijfers

! Meer datapunten beschikbaar op detailpagina's



Kansengelijkheid

Pre-COVID startpunt

Bedreigd ~5-15% hogere inkomensongelijkheid in Amsterdam t.o.v. andere grote steden

Kortetermijneffect

Verslechterd 50% hogere leerachterstand bij leerlingen in primair onderwijs met lageropgeleide ouders

Impact op middellange termijn¹

- A. **Bedreigd** Lageropgeleiden: ~5mnd leerachterstand
- B. **Beschadigd** Lageropgeleiden: +60% / ~55k werklozen² en ~10mnd leerachterstand

Duurzaamheid

Bedreigd ~1% reductie per jaar, waar ~6% reductie nodig is voor klimaatdoelen

Weinig impact ~10% reductie in 2020, maar weinig impact tenzij structurele gedragsverandering plaatsvindt

- A. **Bedreigd** Max 0,5% (structurele) CO₂-reductie door verminderd transport
- B. **Ambigu** Max 0,9% CO₂-reductie en minder investeringsruimte

Verdienvermogen

Sterk BRP-groei van 2,7%-4,8% in 2017-2019

Bedreigd 5-8% krimp in Amsterdam in 2020 t.o.v. 2019

- A. **Herstellend** ~2% groei 2019-23 (t.o.v. ~7% groei normaliter)³
- B. **Beschadigd** ~9% krimp 2019-23³

Veiligheid & leefbaarheid

Gemiddeld Leefbaarheid vergelijkbaar met andere steden (rapportcijfer 6,6), maar sterk wisselend per wijk en bevolkingsgroep

Wisselend geraakt -70% toerisme resulterend in minder overlast, leefbaarheid minder door beperkingen

- A. **Herstellend** N.v.t. - stabiele criminaliteit en leefbaarheid
- B. **Beschadigd** N.v.t. - risico's voor onrust en polarisatie

Individueel welbevinden

Gemiddeld Minimahuishoudens nam af met ~15%, maar gedreven door minder instroom, uitstroom beperkt

Bedreigd 10-15% capaciteitsreductie in reguliere zorg, stijging mentale klachten

- A. **Herstellend** 1% meer huishoudens² met schulden (~1k) t.o.v. 2019
- B. **Beschadigd** 71% meer huishoudens² met schulden (~113k) t.o.v. 2019

1. A: Best case scenario: Weg naar boven, B: Worst case scenario: Blijvende versterking 2. Impact aan het einde van het jaar 2023 3. Dus ~5% en ~16% minder groei in Scenario A en B respectievelijk, wanneer COVID-19 niet had plaatsgevonden

De crisis biedt ook kansen – snel handelen van belang



Kansengelijkheid

Uitval van werk biedt nu nog kans om grootschalig om te scholen naar banen van de toekomst

- Urgentie van kansengelijkheid hoog op de persoonlijke en nationale agenda, wat middelen biedt om in herstelfase structurele veranderingen in bv. aannamebeleid, kwaliteit onderwijs en omscholingsprogramma's aan te brengen¹
- Digitalisering biedt kansen om op grotere schaal (geïndividualiseerd) onderwijs te geven, waarbij de kwaliteit minder afhankelijk is van een bepaalde leraar of context, ter beschikking stellen van digitale hulpmiddelen is hierbij van belang



Duurzaamheid

Kans om nu nog meer aan te sturen op duurzaam beleid, bijv. door voorwaarden in herstelfondsen

- Huidige afhankelijkheid van groei- en herstelfondsen biedt een kans om meer aan te sturen op duurzaam beleid, door bijvoorbeeld voorwaarden te stellen voor subsidies; groter draagvlak voor klimaatbeleid kan helpen bij acceptatie
- Lagere productie geeft groot-uitstoters "adem Pauze" om strategie te creëren op langere termijn doelen (zoals duurzaamheid)
- Groter draagvlak voor maatregelen die persoonlijk gedrag stimuleren voor vermindering uitstoot (bv. transport vermindering)



Verdienvermogen

Acceleratie samenwerkingsverbanden, innovatie en (nu nog) adoptie van (digitale) middelen

- De crisis heeft geleid tot nauwere samenwerking tussen publieke en private instanties waar op gebouwd kan worden om innovatie te accelereren (bv. oprichting Civic AI Lab door UvA, VU en de gemeente om AI in te zetten voor kansengelijkheid)
- Dit kan verder gestimuleerd worden door huidige vrijval ruimte (bv. door leegstand kantoren en winkels) in te zetten voor ontmoetingsplaatsen of ter beschikking te stellen voor innovatieve sectoren
- Verhoogde (geforceerde) digitalisering biedt nu kansen voor hogere productiviteit, ook juist binnen MKB, en grootschaliger toegang tot onderwijs; door geforceerde adoptie van digitale processen zijn meer mensen comfortabel met de technologieën



Veiligheid & leefbaarheid

Meer ruimte en nu nog kans om in heropbouw aan te sturen op een meer leefbare stad

- Vrijgekomen ruimte i.v.m. verhoogde leegstand van kantoor- en winkelpanden geeft kans om te transformeren voor een leefbaardere stad, bijvoorbeeld door transformatie naar buurtvoorzieningen, groen, hoogstaande (sociale) woonverhuur etc.
- Nu kans om het toerismebeleid aan te scherpen (type toerist, vakantieverblijf etc.) voor minder overlast
- In de heropbouw van horeca- en cultuursector kan meer gestuurd worden op een gewenste balans (bijv. type en plaats horeca)



Individueel welbevinden

Innovatie en verbeterde samenwerking kunnen op termijn leiden tot betere en goedkopere zorg

- Het geforceerde experimenteren met zorg op afstand wordt steeds meer ervaren als nieuwe normaal; deze ontwikkeling, samen met daarmee gepaarde meer data-gedreven aanpak, maakt zorg minder arbeidsintensief en verbetert schaalbaarheid
- COVID-19 heeft geleid tot een nauwere samenwerking tussen instellingen onderling en tussen instellingen en toezichthouders, wat van groot belang kan zijn voor kwaliteit en betaalbaarheid van zorg

1. Bijvoorbeeld steunpakket voor begeleiding naar werk, zo is er in NOW 3 €650M beschikbaar gesteld voor begeleiding van werk(loosheid) naar werk, en nog eens ~750M voor armoedebestrijding, voorkoming van jeugdwerkloosheid en scholing en ontwikkeling

Al groeiende kansengelijkheid geaccelereerd

Bedreigd

Pre-COVID stand - Kansengelijkheid was al zorgelijk en groeiende, m.n. door verschil in toegang werk, opleiding, zorg & woningmarkt

- **Werk:** Inkomensongelijkheid was 5-15% hoger dan in andere grote steden¹. Tevens had Amsterdam 15-35% meer flexwerkers, met risico's voor kansengelijkheid gezien die posities veelal ingevuld worden door lageropgeleiden⁵ en bij crises de flexibele schil als eerste onder druk staat
- **Opleiding:** Amsterdamse kinderen met laagopgeleide ouders kregen 2,5x vaker een lager schooladvies dan het resultaat van hun eindtoets (bijv. CITO score)
- **Zorg:** In Nederland hadden lageropgeleiden 21% minder gezonde levensjaren dan hogeropgeleiden: 57 vs. 72 gezonde levensjaren en verschil nam verder toe
- **Woningmarkt:** De sociale huursector zat pre-COVID al praktisch op slot met een gemiddelde wachttijd van 15+ jaar

2020

Verslechterd

Kortetermijneffect - COVID-19 accelereert de groeiende kansengelijkheid, door verslechterde toegang op vier dimensies

- **Werk:** Lageropgeleiden⁵ werkten 2-2,5x vaker in flexibele functies in hard geraakte sectoren, zoals uitzendbranche, horeca, reisbureaus en sierteelt
- **Opleiding:** Leerlingen in primair onderwijs met lageropgeleide ouders liepen al ~50% meer leerachterstand op³: over het afgelopen jaar gemiddeld -0,3 jr achterstand t.o.v. -0,2 jr bij leerlingen met hogeropgeleide ouders; het praktijkgerichte mbo wordt harder getroffen door de maatregelen
- **Woningmarkt:** De financiële impact zorgt voor verdere krapte in de sociale huursector. In de vrije sector beginnen de huurprijzen te dalen, echter profiteren lageropgeleiden hier niet van
- **Zorg:** Bewoners met lagere SES⁴ zijn harder getroffen door het virus (besmettingsgraad in kwetsbare wijken ~30% hoger), ook geven zij vaker aan dat niet-COVID-19 zorg uitgesteld is: zo geeft 16% van lageropgeleiden aan dat zij minder professionele zorg hebben gekregen, t.o.v. 7% van hogeropgeleiden

2021

2022

Impact op middellange termijn

Bedreigd

Scenario A: Terug bij af en achterstand vergroot

We verwachten dat door herstel van de economie de toegang weer is zoals het pre-COVID was, maar de achterstand over tijd verder vergroot wordt:

- **Werk:** Totale werkloosheid op pre-COVID niveau, echter wel vergrote kansengelijkheid aangezien lageropgeleiden⁵ vaker (en langer) werkloos zijn geweest, wat hun afstand tot de arbeidsmarkt vergroot
- **Onderwijs:** Leerlingen met lageropgeleide ouders ongeveer 0,4 schooljaren aan leerachterstand opgebouwd, t.o.v. 0,2 jaar gemiddeld
- **Woning:** COVID-19 weinig impact op sociale sector, wachttijd dus gelijk aan pre-COVID situatie (15+ jaar)

2025

Beschadigd

Scenario B: Toegang structureel beschadigd

We verwachten dat overheidssteun niet langer alle sectoren overeind kan houden, resulterend in een structurele krimp en toenemende ongelijkheid:

- **Werk:** Geschatte werkloosheid onder lageropgeleiden stijgt tot ~19% (t.o.v. 11% in overige niveaus), gelijk aan ~55k extra verloren banen
- **Onderwijs:** Leerlingen met lageropgeleide ouders bijna een vol jaar aan leerachterstand opgebouwd, t.o.v. ~0,5 jaar gemiddeld
- **Woning:** ~8.5k incr. tekort sociale huurwoningen (~4% van voorraad), t.o.v. een overschot van ~25k woningen op de gehele markt

1. Gemeten met Gini-coëfficiënt; 2. BBP in sectoren met veel lageropgeleiden krompen gemiddeld 35% harder dan gemiddeld; 3. Gebaseerd op achteruitgang in CITO scores; 4. Socio-economische status; 5. Praktisch of lageropgeleiden, maar ook migranten en mensen met een beperking (DGR subsidies)

COVID-19 heeft weinig impact op klimaatuitdaging

Bedreigd

Pre-COVID stand - Duurzaamheid bedreigd door beperkte voortgang op uitdagende klimaatdoelen

- **CO₂-uitstoot:** CO₂-uitstoot in Amsterdam nam in 4 jaar met 5% af, dit is vergelijkbaar met andere steden
- **Voortgang klimaatdoelen:** Doelstellingen (55% CO₂ eq. reductie in '30) realiseerbaar, maar vragen miljarden investeringen die (nog) niet gebudgetteerd zijn: de ramingen o.b.v. rijks- en gemeentebesluit concluderen 21%-55% reductie in 2030, waarbij enkel de *lower-bound* 21% o.b.v. vastgesteld beleid is². Dit is extra uitdagend aangezien toekomstig overheidsbeleid nog erg onzeker is

2020

Weinig impact

Kortetermijneffect - De ogenschijnlijk positieve impact van COVID-19 is een rimpel op de uitdagende klimaatdoelstellingen

COVID-19 heeft weinig impact op de klimaatdoelen, tenzij er een structurele gedragsveranderingen plaatsvinden en materiële investeringen gedaan worden:

- **CO₂-uitstoot:** Afname van ~10% CO₂-uitstoot in 2020 door toedoen van COVID-19 in NL; in vergelijking met ~1% jaarlijkse afname tussen 2018 en 2019, dit is gedeeltelijk gedreven door verminderd auto- en luchtverkeer (afname passagiersvluchten Schiphol 69% en afname autoreizen in Amsterdam 45%)
- **Voortgang klimaatdoelen:** Er wordt verwacht dat dit als tijdelijk effect weinig impact zal hebben op de uitdagende klimaatdoelen

2021

2022

Impact op middellange termijn

Bedreigd

Scenario A - COVID-19 heeft weinig gevolgen, terug bij af

Door het versoepelen van maatregelen en met het economisch herstel zal uitstoot toenemen. Het mogelijke structurele effect van verminderd (zakelijk) verkeer is een druppel op de gloeiende plaat:

- **Woon-werkverkeer:** ~8-15% structurele afname zakelijke verkeer door lucht en over land verwacht, resulterend in (eenmalige) verlaging CO₂-reductie 0,4%-0,5% (*elk jaar* 6% verlaging nodig voor klimaatdoelen)
- **Investeringsruimte:** Lichtelijk minder investeringsruimte, zo zijn algemene reserves gemeente tijdens coronacrisis geraakt (~€165M), en is het percentage BBP-groei in 2023 ~5% lager dan het zonder COVID-19 zou zijn

2025

Ambigu

Scenario B - Minder uitstoot, maar ook minder investeringsruimte

Bij een blijvende verstoring zal de uitstoot langer verlaagd zijn, wat kansen voor structurele veranderingen verhoogd, echter zal het hard geraakte verdienvermogen ook de (duurzame) investeringsruimte drastisch aantasten:

- **Verminderd woon-werkverkeer:** 16-30% structurele afname zakelijke verkeer door lucht en over land verwacht, resulterend in (eenmalige) verlaging CO₂-uitstoot van 0,7-0,9%
- **Investeringsruimte:** Hard geraakt, verwacht dat reserves uitgeput zullen zijn en het percentage BBP-groei zal in 2023 ~15% lager zijn dan het zonder COVID-19 zou zijn

1. De gehele transportsector is verantwoordelijk voor ca. 20% van Nederlandse CO₂ uitstoot, echter is enkel ca. 20% daarvan zakelijk; 2. Vastgesteld beleid van rijk en/of gemeente

Pre-COVID sterk economisch systeem hard geraakt

Sterk

Pre-COVID stand - Sterke groei en grote concurrentiekracht, maar welvaart ongelijk verdeeld en slecht toegankelijk voor middeninkomens

- **BRP:** Sterke MRA BRP-groei van 2,7-4,8% in 2017-19, vergelijkbaar met andere grote steden maar boven landelijk gemiddelde
- **Aantrekkelijkheid:** Amsterdam scoorde hoog op concurrentiekracht: #8 uit 174 wereldsteden (met een stijgende lijn)
- **Migratie:** Positief migratiesaldo, gedreven door sterke groei buitenlandse migranten; het binnenlands saldo is al jaren negatief
- **Verdeling welvaart:** Welvaart landde veel bij de "topinkomens" die een steeds groter deel van de stad innamen: de stad is nauwelijks meer toegankelijk voor middeninkomens¹, terwijl juist zij veel vitale beroepen hebben met grote tekorten (bijv. verpleegkundigen, leraren, politieagenten)

2020

Bedreigd

Kortetermijneffect - Uitval van bezoekerseconomie en 1,5-meter-samenleving raken verdienvermogen hard

- **BRP:** MRA wordt ~20% harder geraakt dan de rest van NL door de sterke vertegenwoordiging van contact-intensieve en bezoekersgerichte sectoren (~70% minder bezoekers in 2020 t.o.v. 2019) en afhankelijkheid van internationale handel (overslag Amsterdamse haven daalde ~11% in H1 2020)
- **Agglomeratie:** Agglomeratie-effecten² staan onder druk, door het wegbleven van buitenlandse migranten die historisch gezien groei dreven
- **Innoveren:** Ondernemersvertrouwen is in Q2 en Q3 gekelderd (-37% en -19% respectievelijk); (nog) weinig effect op R&D en VC investeringen, hoewel grote corporates al wel kostenbesparingsprogramma's aangekondigd hebben die op termijn tot minder innovatie kunnen leiden. Ook staan innovatiedrijvers zoals *kennis-spillovers* onder druk door verminderde (informele) contactpunten binnen en buiten werk

2021

2022

Impact op middellange termijn

Herstellend

Scenario A - Verdienvermogen hersteld, geen structurele effecten

Met het tijdig aantrekken van de (bezoekers)economie verwachten we dat sectoren niet om zullen vallen, dus wordt er geen structurele krimp of aantasting van de concurrentiepositie van de MRA verwacht

- **BRP MRA:** ~2% BRP-groei tussen 2019-2023, met wel een tijdelijke dip in 2020/2021 door inhaal achterstand in faillissementen³
- **Migratie:** Jaarlijkse bevolkingsgroei gelijk aan pre-COVID (~0,5%), mogelijk lichte daling i.v.m. versterkte binnenlandse migratie
- **Bezoekers:** Weinig tot geen impact op aantal unieke bezoekers

Beschadigd

Scenario B - Sterke krimp, met gevolgen voor aantrekkingskracht

Bij een blijvende verstoring van internationale mobiliteit en economische neergang wordt verwacht dat bepaalde sectoren (bv. luchtvaart, sierteelt, bepaalde horeca) op termijn om zullen vallen, resulterend in een sneeuwbaaleffect en structurele krimp van sectoren. Ook zijn er risico's voor het verdienvermogen op lange termijn door een 'verloren generatie' i.v.m. (langdurige) werkloosheid en leerachterstand

- **BRP MRA:** ~9% BRP-krimp tussen 2019-2023
- **Migratie:** Jaarlijkse bevolkingsontwikkeling: -1% tot -2,5%
- **Bezoekers:** Unieke jaarlijkse bezoekers ~50-70% lager dan pre-COVID

2025

1. Met name door de overspannen woningmarkt, er zijn zeer weinig woningen beschikbaar in het middensegment voor huishoudens met meer dan 2 personen 2. Agglomeratie-effecten beschrijven het versterkende mechanisme waarbij aanwezigheid van veel bedrijven talent trekt, en groeiend arbeidspotentieel dan weer vestiging van bedrijven stimuleert; 3. T.o.v. ~7% groei normaliter, dit betekent dus ~5% en ~16% minder groei in scenario A en B respectievelijk dan wanneer COVID niet had plaatsgevonden;

Veiligheid stabiel, maar risico's door oplopende onrust

Gemiddeld

Pre-COVID stand - Stabiele criminaliteits-, sociale cohesie- en leefbaarheidscijfers, maar ruimte voor verbetering

- **Criminaliteit:** Totaal aantal misdrijven nam tussen 2015 en 2019 af met 20%, maar lag hoger dan in andere grote steden en verschilde sterk per wijk
- **Leefbaarheid:** Leefbaarheid en fysieke voorzieningen vergelijkbaar met andere grote steden, met weinig verschil over tijd. Echter is de ervaren overlast door toerisme sterk toegenomen (met name in het centrum), evenals de overlast door vervuiling (voornamelijk in kwetsbare wijken)²
- **Sociale cohesie:** Sociale cohesie was vergelijkbaar met andere grote steden, maar ligt in Amsterdam lager dan in buitenstedelijk gebied (~10% lager dan het landelijk gemiddelde¹)

Wisselend geraakt

Kortetermijneffect - Licht positieve impact op sociale cohesie & toerisme-overlast, maar stad minder aantrekkelijk door sluiten voorzieningen

- **Sociale cohesie:** Solidariteit onder buurtbewoners is toegenomen, tegelijkertijd zijn er risico's op oplopende spanningen en polarisatie
- **Toerisme:** Minder overlast van toerisme, met ~70% minder bezoekers in 2020 t.o.v. 2019
- **Sport & cultuur:** Restricties rondom sport en cultuur verlagen de effectieve voorzieningen, en daarmee de aantrekkelijkheid van de stad
- **Criminaliteit:** Criminaliteitscijfers blijven stabiel, maar met een verschuiving van bv. inbraken naar cybercrime (bijv. phishing), er was een stijging van 128% in cybercrime-incidenten in Noord-Holland tussen jan-mei 2020 t.o.v. vorig jaar², voor het eerst waren er meer cybercrime-delicten (290) dan woninginbraken (271)

Impact op middellange termijn

Herstellend

Scenario A - Geen of weinig structurele gevolgen

- **Sociale cohesie:** Tijdelijke versterking sociale cohesie neemt weer af, sociale onrust eveneens
- **Criminaliteit:** Geen reden om aan te nemen dat criminaliteitscijfers gaan verschuiven, mogelijk zet ontwikkeling naar cybercrime door
- **Leefbaarheid:** Inwoners en bezoekers kunnen weer gebruik maken van sport en culturele voorzieningen; toerisme zal (grotendeels) terugveren naar oude niveaus; als gevolg van tijdsbesparing door thuiswerken krijgen inwoners structureel meer ruimte voor vrije tijd; toeristenoverlast neemt weer toe

Beschadigd

Scenario B - Risico's voor oplopende onrust en spanningen

- **Sociale onrust:** Blijvende verstoring wordt verwacht te zorgen voor het verder oplopen van spanningen en daarmee toename van sociale onrust in wijken. Daarnaast kunnen aanhoudende maatregelen ertoe leiden dat draagvlak verder afbrokkelt, wat tot polarisatie kan leiden
- **Criminaliteit:** Op de middellange termijn is er niet direct aanleiding om te denken dat criminaliteit sterk toe zal nemen, maar ontwikkeling van cybercriminaliteit zal doorzetten
- **Leefbaarheid:** Door aanhoudende restricties zal de leefbaarheid van de stad op een lager niveau blijven en de kwaliteit van vrije tijdsbeleving lager zijn

1. Gebaseerd op CBS rapportcijfer op dimensie "sociale cohesie"; 2. Zuidoost, Noord en Nieuw-West

Uitdagingen op fysieke, mentale gezondheid en armoede

Gemiddeld

Pre-COVID stand - Gemiddeld welzijn vergelijkbaar met andere steden, wel veel langdurige armoede en stijging huiselijk geweld

- **Minimahuishoudens¹:** Aantal minimahuishoudens nam tussen 2015 en 2019 met ~15% af, echter is dit voornamelijk gedreven door verminderde instroom, de uitstroom uit armoede is beperkt. Dit betekent dat er veel langdurige armoede in de stad is.
- **Levensverwachting:** Gemiddelde verwachting steeg in 2012-16 met ~0,5 jaar, maar met grote verschillen tussen bevolkingsgroepen (zie kansengelijkheid)
- **Huiselijk geweld:** Aantal meldingen huiselijk geweld nam met 20% toe tussen 2016-19, maar andere grote steden kenden proportioneel meer meldingen

2020

Bedreigd

Kortetermijneffect - COVID-19 creëert uitdagingen voor psychisch welzijn en toegang tot zorg, ook indicaties voor onveiligere thuissituatie

- **Mentale klachten:** Economische gevolgen, isolatie door lockdowns, en angst voor het virus leiden tot eenzaamheid, depressieve gevoelens en stress; deze eenzaamheid is sterker in Amsterdam vanwege het grote aandeel eenpersoonshuishoudens³
- **Gezondheidszorg:** Het virus raakt de gezondheid van bewoners; uit- en afstel van reguliere zorg leidt tot zorguitkomsten onder druk (~10-15% reductie in reguliere zorg in 2020), met name in kwetsbare groepen (zie kansengelijkheid)
- **Huiselijk geweld:** Anonieme meldingen van huiselijk geweld nemen toe, maar lijken onder radar van officiële instanties te blijven; in gezinnen bekend bij instanties is verhoogd huiselijk geweld echter niet bevestigd (het lijkt vaak zelfs iets beter te gaan)

2021

2022

Impact op middellange termijn

Herstellend

Scenario A - Crisis heeft zijn sporen achtergelaten

We verwachten dat het individueel welbevinden herstelt, maar de sporen van de crisis zullen niet direct verholpen zijn

- **Schuldenproblematiek:** Stijging van ~1% huishoudens met schulden verwacht, dat staat gelijk aan ~1k extra huishoudens in de MRA
- **Zorg:** Stuwmeer aan opgebouwde zorgachterstand geschat op ~50.000-150.000 behandelingen², wat kan leiden tot hoge wachttijden
- **Psychisch welzijn:** Oorzaken waardoor psychisch welzijn onder druk stond zullen (deels) verdwijnen. Tegelijkertijd zijn kwetsbaren disproportioneel geraakt, leidend tot een grotere afstand tot sociaal en economisch kapitaal

2025

Beschadigd

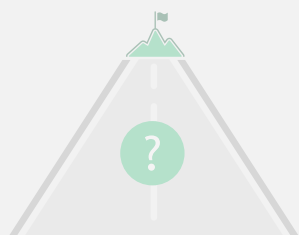
Scenario B - Grote risico's voor (mentale) gezondheid

Bij een blijvende verstoring zal het zorgstelsel echt onder druk komen te staan en zal de crisis zorgelijk negatieve impact op psychisch welzijn hebben

- **Schuldenproblematiek:** Stijging van ~71% huishoudens met schulden verwacht, dat staat gelijk aan ~113k extra huishoudens in de MRA
- **Zorg:** Stuwmeer aan opgebouwde zorgachterstand geschat op ~130.000 tot 400.000 behandelingen² in 2023 en verder oplopend, wat vraagt om harde beslissingen op wel/niet behandelen
- **Psychisch welzijn:** Sterke stijging verwacht in depressies en suicides door lange periodes v. eenzaamheid, uitzichtloosheid, en economische recessie

1. Op basis van inkomen max 120% van sociaal minimum en weinig vermogen; 2. Gedefinieerd als dagbehandelingen, opnames, en 1^e polikliniekbezoeken; 3. Zo werd door PosadMaxwan gevisualiseerd dat juist wijken met relatief veel eenpersoonshuishoudens ernstige eenzaamheid ervaren

Hoofdstuk 2 – Vergezichten



HOOFDSTUK 1

De impactanalyse beschrijft de mogelijke gevolgen van COVID-19, nu en in de toekomst

Hoe ziet Amsterdam er in 2022-2025 uit zonder grote koerswijzigingen en wat doet dat met belangrijke doelen voor de stad?

Kijken daarbij naar stand van de stad voor COVID-19 en zowel korte als middellange termijn impact van de crisis (a.d.h.v. scenario's)



HOOFDSTUK 2

Drie vergezichten voor 2030 schetsen steeds een ideale metropool

Hoe zou Amsterdam er in 2030 uit kunnen zien als er actie wordt ondernomen, en hoe is dat mede door COVID-19 anders dan vandaag?

Nemen daarbij drie verschillende vergezichten om keuzes voor de stad Amsterdam te articuleren



HOOFDSTUK 3

Handelingsperspectief voor 2022-2025 grijpt in op de huidige ontwikkelingen

Welke interventies vanuit de gemeente zijn nodig per vergezicht om de kansen en bedreigingen van de coronacrisis te adresseren?

Houden daarbij ook rekening met de ruimtelijke en financiële middelen van de gemeente

Context

De coronacrisis vormt een uniek *window of opportunity* om betekenisvolle verandering door te voeren



Reset van stad en systeem

Sommige sectoren en activiteiten zijn nu (deels) tot stilstand gekomen, en/of worden met overheidssteun in stand gehouden. De kosten van een herinrichting van het systeem (sommige sectoren of activiteiten inkrimpen), zijn daardoor *relatief* lager. Het 'oude' systeem behouden kost immers óók publiek én privaat geld, en is mogelijk deels vanzelf al gekrompen door de coronacrisis.

Draagvlak voor een actievere overheid

Er lijkt een breder draagvlak te ontstaan voor een actievere overheid. Er wordt expliciet om (centrale) keuzes en regulering gevraagd door burgers en bedrijfsleven. De verhouding tussen publiek en privaat, en tussen centraal en decentraal, staat ter discussie.

Momentum voor maatschappelijke thema's

Grote maatschappelijke thema's hebben de wind in de zeilen; denk aan duurzaamheid. Bestaande en nu verdiepte problematiek rond kansengelijkheid en (sociale) kwetsbaarheid komt aan de oppervlakte. Deze zichtbaarheid creëert draagvlak voor verandering.

Uitgangspunt: een vergezicht adresseert doelen, benut krachten, speelt in op COVID-19 en is (deels) maakbaar



Het doel is om het denken en debat te stimuleren met enkele verschillende vergezichten: hoe zien we Amsterdam in 2030 voor ons?

Op de weg naar ieder vergezicht worden kansen benut én horden genomen; samen vormt dit het handelingsperspectief.

De vergezichten dienen als startpunt voor discussie, en vormen een synthese van verschillende (bestaande) toekomstvisies op de stad; ze vormen geen uitputtende lijst.

Kiezen voor de toekomst: drie vergezichten op hoe we Amsterdam voor ons zouden kunnen zien in 2030



Slimme metropool

Het digitale, innovatieve centrum van Europa. Met de hele wereld verbonden, met minder traditionele mobiliteit. Amsterdam is een creatief bolwerk en handelscentrum; makelaar en exporteur van kennis, creativiteit en techniek. De stad wordt duurzaam met digitalisering, een *high tech* energievoorziening en meer natuur. Daar heeft iedere inwoner baat bij.

KEERZIJDEN

Slechts beperkte verbetering van (zwakke) wijken door focus op internationale vestigingsklimaat, internationale infrastructuur en aantrekken van toptalent. Behoud van druk op woningmarkt (zeker voor middengroepen / gezinnen) door o.a. expats en grond rond stad die naar natuur in plaats van woningen gaat.



Ontmoetingsmetropool

Bezoekers weten Amsterdam nog steeds te vinden, en met reden. Culturele uitblinker, creatieve industrie en inspirerende symposia. En voorzieningen voor waardevolle (dag)bezoekers uit de regio, Nederland en Europa. Tot enthousiasme van de stad, want kwaliteit en leefbaarheid gaat weer voor grootschaligheid; de bezoekers-economie werkt weer voor iedereen.

KEERZIJDEN

Minder (snelle) verduurzaming door blijvend reizigersverkeer en (financiële) focus op sterke cultuur, uitbreiding van (stedelijk) openbaar vervoer en leefbaarheid. Ook minder innovatiekracht door dit beperktere budget en nadruk op uitbouw en verbetering van bezoekerssectoren.



Regionale metropool

Dichtbij is er meer van waarde dan je denkt. En waarde draait om meer dan geld. De stad benut de potentie van mensen en het verdienvermogen van (mkb-)bedrijven uit de regio; de blik dus voorbij het (stads)centrum. De stad wordt zelfstandig duurzaam met een circulaire economie en eigen, schone energiebronnen. Iedereen doet mee, en men ziet elkaar weer.

KEERZIJDEN

Potentieel verlies van koppositie van culturele en academische topinstellingen door de grote (financiële) nadruk op de energietransitie, circulariteit en gebiedsontwikkeling. Minder (export)landbouw en (nieuwe) natuur door de opwekking van zonne-/windenergie.

Slimme metropool: vol inzetten op innovatieve prestaties met de wereld als speelveld en verbondenheid als sleutel

Omschrijving



Een kennisintensieve economie met een massieve digitaliseringslag, waarin iedereen wordt meegenomen. De stad onderscheidt zich internationaal met kernexpertises zoals *Social Sciences*, *Life Sciences & Health*, *Data & AI* (o.a. *FinTech*). Veel internationale, jonge, hogeropgeleide inwoners. IJzersterke internationale integratie, wat ook helpt bij de verduurzamingslag. Mogelijk minder ruimte voor middengroepen: de stad blinkt uit met toptalenten/-bedrijven.

Uitgelichte functies

Werken

Wereldwijd talent werkt in Amsterdam, waarbij steeds meer arbeidskrachten (digitaal) in de stad werken, maar niet wonen. Effectieve omscholing.

Leren

Academische wereld bestormt de wereldtop met onderzoek en onderwijs als digitaal exportproduct, en sterke ICT'ers/technici vanuit het beroepsonderwijs.

Innoveren

Publiek-private kennis-/innovatiehubs met *state-of-the-art* laboratoria en co-creatieplekken; thema's als *Social Sciences*, *Life Science & Health*, *Data & AI*.

Wonen

Binnenstedelijk en rond innovatiehubs agglomereert (internationaal) toptalent; dat impliceert mogelijk minder (nieuwe) woningen voor middengroepen.

Benut krachten van Amsterdam en de MRA

- Amsterdam als toonaangevende onderwijs- en onderzoeksstad met specifieke expertises en een levendige *start/scale-up scene*
- Dit vergezicht bouwt voort op de bijzonder sterke basis van zakelijke dienstverlening (Zuidas, maar ook creatieve sectoren)
- Slimme omgang met capaciteitsgrenzen van (internationale) infrastructuur; meer internationaal treinverkeer én digitalisering (minder reizen) beperken capaciteitsproblemen

Speelt in op de coronacrisis (impact & trends)

- Benut en versnelt de door COVID-19 gedreven digitaliseringslag waardoor onder andere afhankelijkheid van contactintensieve sectoren afneemt (zoals horeca en toerisme)
- De stad speelt in op sectoren die door COVID-19 wereldwijd een enorme vlucht nemen door de coronacrisis, zoals de gezondheidswetenschappen en AI
- Er wordt gericht gekozen voor het vergroten en bestendigen van het verdienvermogen door kansrijke sectoren volop te faciliteren (infrastructuur, ruimte, woon- en migratiebeleid), en omscholing te bieden aan werkenden in 'stopsectoren' (zoals vervuilende industrie)
- Verduurzaming wordt weer haalbaar door de economische structuur (minder vervuilende productie), het minder reizen door de coronacrisis vast te houden, en door de te kiezen voor ruimte-extensieve energiebronnen



Ontmoetingsmetropool: een bruisend én leefbaar centrum voor hoogwaardige cultuur en voorzieningen

Omschrijving



De stad staat (inter)nationaal op de kaart voor de kwaliteitsbezoeker, steeds meer uit de Benelux en Duitsland. Zij komen voor het rijke en diverse culturele aanbod, hoogwaardige horeca en goede voorzieningen, zoals specialistische (luxe)zorg. het einde van de monocultuur. Doelgroepensturing leidt tot kleinere leefbaarheidsnadelen dan voorheen. De druk op de woningmarkt zal blijven; bewaken van sociale woningaanbod, onder andere voor werkenden in creatieve sectoren.

Uitgelichte functies

- Samenleven** Bezoekers blijven langer en komen in de hele stad; een minder sterke tweedeling tussen een (nu ontwricht) toeristisch centrum en (buiten)wijken.
- Werken** Behoud van werkgelegenheid in hoogwaardige horeca en culturele sector. Wijken delen mee in baten met stageplekken en werkplekken.
- Innoveren** Innovaties in de spreiding van bezoekers worden wereldwijd gevolgd. Ook digitaal kunnen bezoekers musea en andere hotspots ervaren.
- Winkelen** Einde van huidige monocultuur: meer hoogwaardige winkels en voorzieningen; behoud van kleinschalige kwaliteitswinkels in winkelstraten in (buiten)wijken

Benut krachten van Amsterdam en de MRA

- Amsterdam heeft een unieke cultuurhistorische waarde
- De stad bezit al een krachtige horeca- en cultuuraanbod: horeca, theater, musea, evenementen
- In de metropool bestaan al veel hoogwaardige voorzieningen zoals bijvoorbeeld de academische medische centra en congreslocaties
- Ook buiten het stadscentrum bestaan karaktervolle en aantrekkelijke wijken

Speelt in op de coronacrisis (impact & trends)

- Door corona is de bezoekerseconomie volledig tot stilstand gekomen. Dit biedt ruimte voor reflectie en keuzes binnen de bestaande bezoekerseconomie; welke bezoekers en activiteiten voegen waarde toe aan Amsterdam?
- Door de bezoekerseconomie te versterken, in te zetten op kwaliteit en waardevolle (dag)bezoekers, blijven banen behouden die door corona onder druk komen te staan
- Door spreiding van bezoekers profiteren minder centrale wijken ook en staat de leefbaarheid in de binnenstad minder onder druk
- Indien nodig, biedt digitalisering een deel van de bezoekers de kans om musea en andere culturele locaties virtueel te bezoeken
- Op kleinere schaal, minder afhankelijk van massaliteit, de stad als platform voor kruisbestuiving van mensen en ideeën behouden

Regionale metropool: oog voor wat waarde heeft in een duurzame regio waarin iedereen volop meedoet

Omschrijving



Talent en kwaliteit uit de buurt, stad en regio staan weer centraal. Waarde volgt uit het *unlocken* van deze potentie, bijvoorbeeld met goed onderwijs. De stad wordt duurzaam met circulariteit en schone energieopwekking in de regio. We zien ruimtelijke deconcentratie; nieuwe woningen ontstaan ook buiten de stad. De economie draait op een krachtig mkb; een mogelijk kleinere verdien capaciteit (minder internationaal bedrijfsleven) maakt de benodigde gemeentebestedingen wel uitdagend.

Uitgelichte functies

Werken

De arbeidsmarkt is ingericht op de *middle 80%*, en niet op de top 10%. Inwoners hebben kans op een baan, soms via omscholing. Meer vakmensen/-banen.

Zorgen

Wie zorg nodig heeft, blijft erbij horen. Denk aan gecombineerde jongeren-/ouderenwoonlocaties; kwetsbaren en ouderen houden we in ons midden.

Ontspannen

De stad kijkt verder dan internationale topcultuur en geeft volop ruimte aan (regionale) sport, lokale cultuur en Nederlandse toeristen.

Reizen

Effectieve (OV-)ontsluiting van iedere wijk en dorp, want het economisch en maatschappelijk systeem wordt meer gedecentraliseerd.



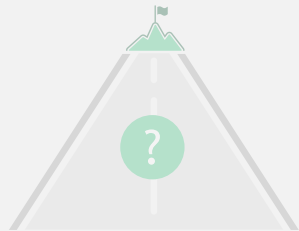
Benut krachten van Amsterdam en de MRA

- Niet iedereen in de stad en regio krijgt de gelijke kans om volledig mee te doen: **onbenut talent benutten biedt veel kansen**
- **Tweederde van de inwoners van de MRA woont niet in Amsterdam**; hen verbinden creëert nieuwe (uitwisselings)kansen
- Amsterdam ligt op korte afstand van **landelijk groen, de zee en het IJsselmeer**; oer-Hollands gebied met cultuurhistorische waarde
- Het huidige regionale OV-netwerk vormt een **goede uitgangspositie** om stad en ommeland verder te verbinden

Speelt in op de coronacrisis (impact & trends)

- Door corona stond de **kanselijkheid en het individueel welbevinden onder druk**; het belang van een veilig maatschappelijk heenkomen (letterlijk en figuurlijk) werd voor nog meer mensen voelbaar. Dat leidt tot een groter draagvlak voor een maatschappelijk systeem dat **meer verbinding en niet-financiële waarde** brengt
- Een regionaal georiënteerde economie is **minder afhankelijk van internationaal personen- en goederenverkeer**, wat minder kwetsbaar maakt voor internationale onrust en/of pandemieën
- Benutting van door coronacrisis aangejaagde **regionale samenwerking in zorg en geactiveerde vrijwilligersnetwerken**
- Een **hernieuwde oriëntatie op de regio en eigen wijk** biedt een vruchtbare bodem voor lokaal ondernemerschap, en algemener een verschuiving van **generiek en anoniem naar karaktervol**

Hoofdstuk 3 – Handelingsperspectief



HOOFDSTUK 1

De impactanalyse beschrijft de mogelijke gevolgen van COVID-19, nu en in de toekomst

Hoe ziet Amsterdam er in 2022-2025 uit zonder grote koerswijzigingen en wat doet dat met belangrijke doelen voor de stad?

Kijken daarbij naar stand van de stad voor COVID-19 en zowel korte als middellange termijn impact van de crisis (a.d.h.v. scenario's)



HOOFDSTUK 2

Drie vergezichten voor 2030 schetsen steeds een ideale metropool

Hoe zou Amsterdam er in 2030 uit kunnen zien als er actie wordt ondernomen, en hoe is dat mede door COVID-19 anders dan vandaag?

Nemen daarbij drie verschillende vergezichten om keuzes voor de stad Amsterdam te articuleren



HOOFDSTUK 3

Handelingsperspectief voor 2022-2025 grijpt in op de huidige ontwikkelingen

Welke interventies vanuit de gemeente zijn nodig per vergezicht om de kansen en bedreigingen van de coronacrisis te adresseren?

Houden daarbij ook rekening met de ruimtelijke en financiële middelen van de gemeente

Voor ieder vergezicht zijn specifieke kansen ontstaan in de context van de coronacrisis



Slimme metropool

Kansen

De digitale wereld komt tijdens de coronacrisis in een echte stroomversnelling; gewild én ongewild zetten we grote stappen.

Meer dan ooit is **digitaal onderwijs** de norm geworden. Gewenning én de adoptie van digitale lesmethoden verloopt razendsnel.

In het **persoonlijk contact** blijkt ook veel digitaal te kunnen. Men gaat naar **minder reizen, digitaal samenwerken** en **meer digitale zorg**, waardoor de afhankelijkheid van (internationale) mobiliteit en woningen binnen de stad (voor bijv. studenten) afneemt.

Ook **mkb'ers digitaliseren snel**. De vlucht naar voren op het gebied van techniek en IT kan **waardevolle productiviteitsgroei** opleveren.

En het **commerciële landschap vernieuwt zichzelf**, met **sterke groei in innovatieve sectoren**. In de stad ontstaat ook **weer (fysieke) ruimte**, omdat de (detail)handel en andere diensten digitaliseren.



Ontmoetingsmetropool

In de oase van rust tijdens de coronacrisis wordt duidelijk: we willen de bezoekers terug, maar in een andere vorm.

De toeristensector en horeca moet zichzelf **opnieuw uitvinden**, en wordt nu gedwongen tot een zoektocht naar toekomstbestendige (bedrijfs)modellen.

Toekomstbestendig betekent: duurzamer, met minder overlast en een **focus op kleinschalige kwaliteit in plaats van massaliteit**. Bij de herstart van de sector kan een keuze worden gemaakt: wat herstarten we wel, en wat niet?

De **afschaling van toeristische woningverhuur** leidt tot een vermindering van overlast en minder druk op de woningmarkt.

De **creativiteit en vindingrijkheid van de cultuur- en sportsector** zou je willen vasthouden, zodat de stad als innovatief en cultureel centrum te boek blijft staan.



Regionale metropool

De Amsterdamse bevolking ziet elkaar en de lokale en regionale ondernemers weer. Dit momentum kunnen we vasthouden.

Regionale kwaliteit wordt weer herkend en gezocht. Er wordt weer naar de oorsprong van producten gekeken, sociaal én ecologisch. Er is een **herwaardering van het regionale mkb**.

Ook het tijdelijk en gedeeltelijk **verbreken van het internationaal personen- en goederenverkeer** dwingt tot substitutie door regionale en nationale leveranciers.

Toerisme en evenementen regionaliseren omdat (verre) buitenlandreizen nu geen optie zijn. Deze oriëntatie op 'dichtbij' kan vastgehouden worden.

Er vindt een **activatie en vergroting van vrijwilligersnetwerken** plaats.

Door COVID-19 is de **samenwerking tussen regionale zorginstellingen** versterkt.

Om de vergezichten te verwezenlijken moeten ook horden worden genomen op de (middel)lange termijn



Slimme metropool

Horden

Innovatie, ondernemerschap en (zakelijke) dienstverlening zit in het DNA van de stad, maar daarmee is de stad er nog niet.

De valorisatie van kennis en innovaties kan veel sterker; er zijn nog onvoldoende effectieve ecosystemen waar kennis en ondernemerschap elkaar ontmoeten, bijvoorbeeld op co-creatieplekken en *incubators* met (sociale) kruisbestuiving.

De digitale wereld en infrastructuur zijn vaak in de handen van Amerikaanse techreuzen, die ook talent wegkapen (*braindrain* uit academische wereld en start-ups). Tijdens de coronacrisis versterkten zij hun positie.

En problematisch voor een kennisstad: de onderwijskwaliteit staat onder druk (o.a. po, vo en mbo). Recente digitalisering dreigt bovendien sommige groepen te benadelen.

Tot slot is het internationale reissysteem niet duurzaam, gericht op massatoerisme, en belastend voor de stad, en blijkt kwetsbaar tijdens COVID-19.



Ontmoetingsmetropool

Een hoogwaardige bezoekerseconomie wil iedereen, maar de randvoorwaarden daarvoor zijn nog niet gecreëerd.

Toeristenstromen concentreren zich in het centrum, en er zijn nog geen goede middelen om hen te spreiden (*push*).

Andere wijken trekken onvoldoende bezoekers (*pull*). Bewoners en ondernemers profiteren nog onvoldoende van de stedelijke bezoekersstromen. En aanbod buiten de centra ontwikkelen kent grote aanloopverliezen.

Het aanbod is bovendien vaak nog laagwaardig en gericht op grote groepen. Ook dat maakte kwetsbaar tijdens de coronacrisis.

De bezoekerseconomie vervuult bovendien; het vele vliegen is schadelijk. Dat komt mede door het grote aantal bezoekers dat van ver komt, in plaats van de buurlanden.

Ook zijn bezoekerssectoren relatief weinig innovatief en daardoor kwetsbaar (bijv. tijdens een pandemie of recessie).



Regionale metropool

Het oog voor de regio is sinds de coronacrisis weer terug. Maar voor systemische verandering is meer nodig dan wens en waardering.

Op dit moment is er onvoldoende ruimte en geld voor de energietransitie (duurzaam & zelfvoorzienend). Ook is het elektriciteitsnetwerk nog niet berekend op stevige groei. De lastenverdeling is nog niet (eerlijk) gekozen.

Circulair ondernemen en consumenten blijkt vaak ingewikkeld en/of duur. Afvalstromen lopen vaak internationaal, wat tijdens crises (zoals nu) kwetsbaar maakt.

Het onderwijs biedt nog onvoldoende (gelijke) kansen. Het praktijk-/vakonderwijs is niet altijd zo robuust als gehoopt, en leidt niet genoeg vakmensen op. Zonder effectieve bij- en omscholing, sluit het arbeidsaanbod niet duurzaam aan op de arbeidsvraag.

Ook is er niet voor iedere (midden)groep een goede toegang tot de woningmarkt.

Belangrijke horden op het gebied van kansengelijkheid; gerichte interventies zijn essentieel voor verbetering



De coronacrisis heeft impact op tal van fronten, maar de **kansengelijkheid wordt disproportioneel hard geraakt** (zie de eerdere impactanalyse). Meer dan bij andere thema's geldt dat **schade moeilijk in te halen** is, zeker bij onderwijs- of arbeidsmarktdeelname. Daarom zijn **ingrepen noodzakelijk**.

Algemene ingrepen

Sommige ingrepen zijn in ieder vergezicht noodzakelijk. De nadruk ligt op **grip op het leven** en **sociale inbedding** voor iedereen. Zo wordt ook **ieders (arbeids)potentieel benut**, wat essentieel is voor het **verdienvermogen**. Zonder ingrepen staan de **toekomstige arbeidsparticipatie** en **productiviteit** onder druk.

[Toelichting op de volgende pagina >](#)



Specifieke ingrepen per vergezicht

Sommige **gamechangers** die nodig zijn om de **vergezichten te verwezenlijken**, hebben ook **sterke invloed op kansengelijkheid**; de relevante gamechangers zijn op de volgende pagina's te herkennen aan het **kansgelijkheidsicoon**.



Icoon bij relevante gamechangers per vergezicht

Een selectie van algemene interventies op het gebied van kansengelijkheid kan bijdragen aan ieder vergezicht

...  *Algemene ingrepen voor kansengelijkheid waarbij de gemeente kiest, stimuleert en/of financiert*

Onderwijs

- **Voorschoolse educatie voor alle Amsterdamse kinderen (2-4 jaar):** beperken van (taal)achterstanden en vroege segregatie - leidende rol gemeente
- **Vroegschoolse educatie voor specifieke doelgroepen versterken (4-6 jaar):** zelfde motivatie
- **Scholen met kwetsbare groepen versterken**
 - **Ongelijk investeren:** relatief meer (digitale) middelen voor scholen met kwetsbare populatie
 - **Kwaliteit van docenten:** ontwikkeling van docenten op scholen voorop stellen (o.a. opleidingen en uitwisseling tussen scholen)
- **(Digitale) werkplek voor iedere po-/vo-leerling:** bijv. toegankelijke bibliotheken/(huiswerk)instituten
- **Latere definitieve niveauselectie in vo:**
 - **Meer brede brugklassen:** met meerdere niveaus
 - **Doorstroom/stapelen stimuleren:** optimale benutting van potentieniveau leerlingen; daartoe **minder categorale vmbo's, havo's en gymnasia**
- **Extra (bij)les voor kwetsbare groepen in vo:** bijv. huiswerkbegeleiding, bijles en/of zaterdagschool
- **Vorbereiding op maatschappelijke deelname in voortgezet onderwijs:**
 - **Actief faciliteren van keuzeprocess richting beroepsonderwijs:** voorkomen van uitval en stimuleren keuzes voor kansrijke sectoren
 - **Discriminatie & radicalisering tegengaan:** met lesmethoden/coaching (zachte deel) en waar nodig disciplinair (harde deel)

Arbeidsmarkt & levenslang ontwikkelen

- **Effectieve omscholing bevorderen:**
 - **Omscholingsloket:** vereenvoudigen en inzichtelijk maken van (regionale en nationale) web van scholingsregelingen
 - **(Gedeeltelijke) financiering** bieden van opleidingen indien nodig (bijv. rentevrije lening)
 - **Betere aansluiting werkzoekenden op arbeidsmarkt:**
 - **Van-werk-naar-school-naar-werkprogramma faciliteren:** vaardigheden in kaart brengen (vaardigh.paspoort), vaardigheden verbreden, en gepersonaliseerd begeleiden naar nieuw werk
 - **Vaardighedenpaspoort opzetten:** op regioniveau en in overleg met bedrijfsleven voor kleinere afhankelijkheid van CV en arbeidsverleden
 - **Groter aanbod van 'naast-de-baan'-opleidingen:** mbo's/hbo's vragen om meer korte opleidingen aan te bieden aan werkenden met sectoroverstijgende vaardigheden (bijv. digitaal werken); werkgevers vragen om werknemers tijd/budget te geven
 - **(Verplicht) taalonderwijs voor werkzoekende volwassenen** die gebruikmaken van sociale voorzieningen
- + een lobby op Rijksniveau om de **opmars van flexwerk te stoppen** met verbeterde regelgeving/contractvormen

Gezondheid & leefstijl

- **Zorgpreventiebeleid:** door zorgaanbieders (bijv. via GLI) en in wijken (bijv. sportvoorzieningen en garanderen van gezond voedselaanbod in omgeving); waar nodig ongelijk investeren
- **Gezondheid en vitaliteit als deel van route naar werk:** bieden van leefstijlhulp (zachte deel) en eventuele inspanningsverplichtingen (harde deel)
- **Zorgcapaciteit bewaken:** met name in nasleep van coronacrisis (uitstel van reguliere zorg); waar mogelijk opschaling faciliteren met versnelde digitalisering
- **Schuldpreventieprogramma:** identificatie van risicosituaties en adequate hulp (bijvoorbeeld aan werknemers in getroffen sectoren en zzp'ers)

Wonen & wijken

- **Sociaal-economische segregatie tegengaan:**
 - **Afspraken over toewijzing sociale huurwoningen:** zoveel mogelijk mengen van inkomensgroepen en kwetsbare huishoudens
 - **Gemengde samenstelling van woningen in alle wijken:** door nieuwbouwsturing en afspraken met corporaties en particuliere partijen
- **Investeren in openbare ruimte:** kwaliteit en veiligheid van woonomgeving in iedere wijk op peil

De gemeente aan zet: gamechangers om Amsterdam, samen met de regio en het bedrijfsleven, te vernieuwen



Slimme metropool

- A** Massieve digitaliseringsslag in onderwijs, zorg en het mkb
- B** Grootschalige omscholing van krimp- naar groeisectoren (digitaal/energie)
- C** Versterken van ecosystemen voor innovatie en valorisatie op tophema's
- D** Meer natuur rond innovatie-/werk-hubs en natuurinclusieve wijken
- E** Innovatie-as Amsterdam Zuid - Schiphol - Hoofddorp versterken; o.a. upgrade Zuid en NZ-lijn tot Hoofddorp
- F** Energietransitie versnellen met innovatieve energiebronnen/-dragers



Ontmoetingsmetropool

- A** Focus op Nederland en buurlanden bij het aantrekken van bezoekers
- B** Hogere kwaliteit en kleinschaliger aanbod; meer voorzieningen
- C** Activiteiten spreiden over stad door monitoring en (fiscale) push
- D** Buurten met onderscheidend imago waarin ook inwoners profiteren
- E** Schaalsprong (binnen)stedelijke duurzame mobiliteit, ook 's nachts; o.a. sluiten Kleine Ring en NZ-lijn tot Schiphol
- F** Veiliger en leefbaarder wijken door sturing bezoekerstypen en slaaplocaties



Sterke relatie met kansengelijkheid 

Regionale metropool

- A** Volwaardige culturele en sociale voorzieningen in iedere (woon)kern
- B** Stadsuitbreiding in noorden, westen en oosten met metro in die richtingen; behouden van woningaanbod in stad
- C** Versterking van beroepsonderwijs, ook voor grootschalige omscholing
- D** Steun en (fysieke) ruimte voor regionaal ondernemerschap (MKB)
- E** Circulariteit accelereren door sturing van product-/afvalstromen
- F** Uitrol van decentraal energiesysteem versnellen en faciliteren

Slimme metropool: de stad als groene, gedigitaliseerde, Europese innovatiehub met scholing als drijvende motor

Sterke relatie met kansgelijkheid

Sterkste relatie met pandemie

A Massieve digitaliseringslag in onderwijs, zorg en het mkb

Aanjagen van benutting data en (waar nuttig) digitale interacties in onderwijs, zorg en mkb. Programmeerlessen op iedere school. Garanderen toegankelijkheid voor alle leerlingen/patiënten.

Minder afhankelijk van fysiek contact; recht-trekken digitale ongelijkheid in coronacrisis

Wendbare en weerbare economie (verdienver.); wel bewaken van toegankelijkheid (kansengel.)

B Grootschalige omscholing van krimp-naar groeisectoren (digitaal/energie)

Omscholing voor werkenden in krimpsectoren (bijv. bezoekerseconomie). Baangaranties voor prioriteitssectoren (o.a. energietransitie en techniek). Korte opleidingen worden (deels) gefinancierd.

Krimp van aantal banen in bezoekerseconomie en contactintensieve sectoren

Benutten arbeidspotentieel (verdienvermogen); breed de kans bieden mee te doen (kansengel.)

C Versterken van ecosystemen voor innovatie en valorisatie op tophema's

Actief verbinden van kennis en ondernemerschap op thema's als ICT/AI en *Life Sciences & Health*. Plek voor leidende instituten (bijv. GAIA-X en eerder EMA). Ontwikkeling van co-creatie/valorisatiehubs.

Inspringen op thema's die zeker sinds COVID-19 wereldwijd een enorme vlucht nemen

Kennis en kunde valoriseren (verdienvermogen)

D Meer natuur rond innovatie-/werk-hubs en natuurinclusieve verdichting

Transformatie van landbouwgrond naar natuur rond woon-, werk- en innovatielocaties. Verbeteren van leefomgeving in (binnen)stad door natuurinclusiever te ontwikkelen. Meer woningen door verdichting.

Sterke behoefte aan ontspanningsopties in de natuur; bewustzijn van gebrek aan groen in stad

Goede leefomgeving (leefbaarheid/welbevinden); helpt ook talent te trekken (verdienvermogen)

E Innovatie-as Amsterdam Zuid - Schiphol - Hoofddorp versterken

Station Zuid versneld als internationale treinhub. Doortrekken N/Z-lijn tot Schiphol. Internationale woon-/werklocaties in Hoofddorp, Schiphol-N. en Schinkelkwartier. Digitale infrastructuur zoals datacenters.

Minder 'proppen' in overbelast mobiliteits-systeem. Internat. treinen als vliegalternatief

Verbinding buitenland en kenniscentra (verdienv.), kennis-/innovatie-agglomeratie versterken (")

F Energietransitie versnellen met innovatieve energiebronnen/-dragers

Duurzame en ruimte-extensieve energiebronnen benutten, zoals importwaterstof en het starten van een publiek debat over bijvoorbeeld kernenergie op lange termijn. Verduurzamen van woningvoorraad.

Momentum voor duurzaamheidsthema

Verduurzamen zonder drastische beperkingen energieverbruik (verdienv.) en landschap (leefb.)


Ontmoetingsmetropool: meer waardevolle bezoekers, buurten profiteren en de binnenstad wordt leefbaar


Sterke relatie met kansengelijkheid 

Sterkste relatie met pandemie

A Focus op Nederland en buurlanden bij het aantrekken van bezoekers


Amsterdam Zuid als internationale treinhub. Lobby voor versterking van treinverbindingen met Duitsland en België. Synergie met kwaliteitsverhoging: uit buurlanden meer interesse in zorggebruik in Nederl.


 Internationaal personenverkeer blijft onzeker, en momentum voor duurzaamheid

 Robuustheid van economie tijdens pandemieën (verdienv.), minder verre reizen (duurzaamheid)

B Hogere kwaliteit en kleinschaliger aanbod; meer voorzieningen


Van generiek en laagwaardig naar uniek, kleinschalig en hoogwaardig (cultuur, diensten). Individuele ervaringen. Opschalen aanbod specialistische zorg (UMCs) en niet-noodzakelijke luxezorg.


 Kwetsbaarheid van massatoerisme bleek, zowel uit corona-oogpunt als qua economische conj.

 Robuustheid van economie tijdens pandemieën (verdienv.), minder massaliteit in stad (leefbaarh.)


C Activiteiten spreiden over stad door monitoring en (fiscale) push


Push door locatieafhankelijke toeristenbelastingen, parkeertarieven en OV-kosten. Beddenplan voor de hele MRA. Goed gebruik van crowd data is hieraan ondersteunend. Specifieke buurten promoten.


 Vasthouden van veel leefbaardere en rustigere stad tijdens coronacrisis

 Druk op stadscentrum verlagen (veiligheid & leefbaarheid)


D Buurten met onderscheidend imago waarin ook inwoners profiteren


 Actief sturen op toegevoegde waarde van activiteiten en bijdrage aan de buurt, bijvoorbeeld met stage- en werkplekken. Imago van buurten promoten om meer bezoekers te trekken.


 Spreiding van bezoekers maakt binnenstad leefbaarder en voorzieningen minder kwetsbaar

 Leefklimaat in wijken verbeteren (leefbaarheid), baten van bezoekerseconomie verdelen (kansen.)

E Schaalsprong (binnen)stedelijke duurzame mobiliteit, ook 's nachts


 Noord-Zuidlijn naar Schiphol (niet Hoofddorp) en sluiten Kleine Ring. Frequentie metro's omhoog. Aanbod van deelfietsen en elektrische scooters in stad opschalen. Nachtelijk OV naar de regio.


 Vasthouden van veel leefbaardere en rustigere stad tijdens coronacrisis

 Spreiding van toeristen mogelijk maken (leefb.), iedere woon-/werkkern bereikbaar (kansengel.)

F Veiliger en leefbaarder wijken door sturing bezoekerstypen en slaapplekken

 Minder woningverhuur en andere slaapplekken in woonwijken. Veiligheid in wijken strikter handhaven (hogere boetes toeristen). Hogere toeristenbelasting en parkeertarieven bezoekers.

 Vasthouden van veel leefbaardere en rustigere stad tijdens coronacrisis

 Leefklimaat wijken verbeteren (veiligh. & leef.), druk op woningmarkt verlagen (kansengelijkheid)

Regionale metropool: de stad en regio is weer voor iedereen, duurzaam en met lokaal ondernemerschap

Sterke relatie met kansengelijkheid 

Sterkste relatie met pandemie

- A** **Volwaardige culturele en sociale voorzieningen in iedere (woon)kern**
-  Iedere (buiten)wijk toegang tot cultuur, sport en zorg. Herverdeling subsidies van topinstellingen naar sport en lokale initiatieven. Veilig leefklimaat bouwen dat kansen creëert en niet teniet doet. Toeristen spreiden.
-  Vasthouden van leefbaardere en rustigere stad tijdens crisis; deconcentratie van activiteit
 -  Goede voorzieningen in iedere wijk (kansengel.), veilige en leefbare omgevingen creëren
- B** **Stadsuitbreiding in noorden, westen en oosten, behouden woningen in stad**
-  Extra (gezins)woningen, ook buiten de stad (o.a. voor middengroepen), o.a. in/richting Zaanstad, Purmerend en Almere Pampus, mét metro. Ook sluiting van Kleine Ring. Diversiteit van stedelijk woningaanbod bewaken.
-  Kleinere afhankelijkheid van stadshart gewenst, en deconcentratie van activiteiten en mensen
 -  Woningen voor alle groepen (kanseng.), iedere woon-/werkkern bereikbaar (verdienv./kanseng.)

- C** **Versterking van beroepsonderwijs, ook voor grootschalige omscholing**
-  Mbo/hbo-docenten naar de stad trekken met een woongarantie. Baangarantie scholieren/omscholers cruciale opleidingen (bijv. ICT'ers / installateurs energietransitie). *Skillspaspoort* (kleiner effect CV).
-  Bewaken van kansen van praktisch opgeleiden op arbeidsmarkt cruciaal, en omscholing nodig
 -  Benutten arbeidspotentieel (verdienv.), iedereen kans op arbeidsparticipatie bieden (kanseng.)

- D** **Steun en (fysieke) ruimte voor regionaal ondernemerschap (mkb)**
-  Een divers mkb steunen, o.a. daartoe aanwijzen van (winkel)ruimte. Geen kinderdagverblijven in *private equity*-handen. Regionale productie door mkb (ook maakindustrie; à la circulair/3D-printen) stimuleren.
-  Verkleinen afhankelijkheid van buitenland, en voldoen aan behoefte aan *Local for Local*
 -  Verschuiven van internationalisering/ketens naar lokaal mkb voor brede welvaart (kansengelijkh.)

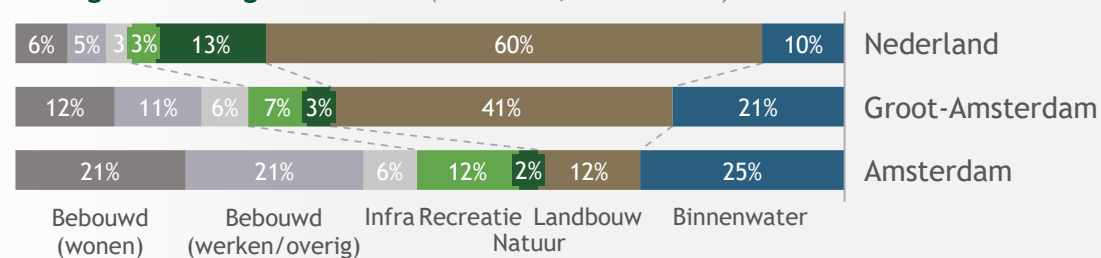
- E** **Circulariteit accelereren door sturing van product-/afvalstromen**
- Baseren op *Amsterdam Circular 2020-2025 Strategy*. Faciliteren van de circulaire regio: bijvoorbeeld voedselafval naar kwetsbaren, tweedehandswinkels. Herbruikbare materialen in de bouw verplichten.
-  Kwetsbaarheid van internationale goederen-verkeer; regionaliseren van (product)stromen
 -  Verkleinen afval-/productstromen (duurzaamh.), nieuwe verdienmodellen creëren (verdienverm.)

- F** **Uitrol van decentraal energiesysteem versnellen en faciliteren**
- Anticiperende uitbreiding van energienetwerk in samenwerking met netbeheerders. Toestaan van transformatie van landbouwgrond in energieparken. Particuliere initiatieven renteloos financieren.
-  Herwaardering van strategische autonomie in kritieke sectoren
 -  Transitie naar duurzame energievoorziening (duurzaamheid)

Ruimte en geld zijn buitengewoon schaars, met een groot risico op geldtekorten in het *worst case-scenario*

Schaarse ruimte

Huidige verdeling van ruimte (CBS 2015, zonder zee)



- Amsterdam is ten opzichte van heel Nederland **dicht bebouwd**: circa 30%-50% (regio-stad) bestaat uit woningen, kantoren, etc.
- Buiten bebouwing bestaat er **veel landbouw** (12-40% stad-regio) en **weinig natuur** (2-3%); er is 6 tot 12x zoveel landbouw als natuur
- Er is **geen onontgonnen en weinig braakliggend terrein**, dus er is nauwelijks 'vrije' grond voor extra woningen of energieopwekking; iedere nieuwe benutting van grond betekent dus **herverdeling**

🚫 **Geen directe impact van COVID-19**, wellicht wel herbezinning over ruimtelijke behoeften (bijv. ruimer wonen, meer groen dichtbij)



! **Het is 'of of' qua ruimte:** ambities die om fysieke ruimte vragen (bijv. meer natuur, duurzame energie zelf opwekken, extra woningen, eigen voeding verbouwen) gaan dus per definitie ten koste van elkaar

Schaars geld

Begroting van 2020 vóór COVID-19

- Jaarlijkse Gemeentebegroting van circa **€6,3 miljard**
- Circa **50% Rijksbijdrage** en **50% eigen inkomsten** (vooral uit grond en bezoekers, dus parkeergelden/toeristenbelasting)
- **Grote uitgaven aan werk** (-€1 mrd), **zorg** (-€1 mrd), **grond / wonen** (-€1 mrd), **mobiliteit** (-€0,5 mrd), **onderwijs en duurzaamheid**
- **Reserves van ruim €8 miljard**, maar slechts ten dele vrij benut-/ besteedbaar: **niet volledig liquide én vaak gefixeerde bestemming**
- **Algemene reserves** (-€250 mln) **vrij besteedbaar voor crisissituatie**
- Verliezen AEB worden opgevangen door eigen voorziening

🚫 COVID-impact op korte termijn (2020)

- Directe impact op begrotingssaldo van circa **-€250 miljoen** door **misgelopen inkomsten** (bezoekers) en **hogere uitgaven** (crisis)
- Begrotingstekort is gedicht door **compensatie Rijksoverheid** (-50%) en **benutting van algemene reserves** (-50%)

🚫 COVID-impact op middellange termijn (2022-2025)¹

- **Best case-scenario:** **-€50 mln negatieve impact** in 2023, algemene reserves herstellen volgens plan naar niveau van 2019
- **Worst case-scenario:** **niet-gedicht tekort van -€300 mln tot zelfs -€525 mln** bij krimp Rijksbijdrage zoals na vorige crisis. Algemene reserves raken op.



! **Het is 'of of' qua geld:** ambities die om investeringen vragen (bijv. de energietransitie, een boost van het onderwijs/de zorg of digitalisering) gaan dus per definitie ten koste van andere uitgaven/investeringen

Schaarse ruimte: vergezichten maken verschillende *trade-offs* rond landgebruik in Amsterdam en regio



Slimme metropool

Werk-/innovatiehubs: herbestemming van panden voor co-creatieplekken en startup *incubators*, bijvoorbeeld in Centrum, Zuidas, Haven en Noord

Nieuwe (recreatie)natuur: transformatie van landbouwgrond in natuur en groen in binnenstad

Woningen door verdichting: bijvoorbeeld door transformatie van bezoekers-/winkellocaties



Energieopwekking: aanzienlijk minder plek voor uitbreiding (duurzame) energieopwekking op land met wind- en zonne-energie

Nieuwe grondgebonden woningen: minder plek voor met name eengezinswoningen (door nadruk op verdichting en extra natuur)



Meer dan voor coronacrisis

Minder dan voor coronacrisis



Ontmoetingsmetropool

Cultuur en horeca: binnen en buiten het centrum ruimte voor kleinschaligere horeca, cultuurlocaties en congressentra

Mobiliteit: uitbreiding bestaande mobiliteitshubs en ruimte voor stedelijk openbaar vervoer (bus, tram, metro & trein)



Locaties voor massatoerisme: (gedeeltelijke) herbestemming bij 'massalocaties' (bijv. Wallen, rond Leidseplein) van bijv. generieke toeristenwinkels

Binnenstedelijke woningen: druk op woningmarkt blijft bestaan



Regionale metropool

Energieopwekking: zelfvoorzienend energiesysteem gebaseerd op wind en zon; transformatie van landbouw naar energieparken

Nieuwe woonlocaties: extra woonwijken, vooral in middensegment, richting het noorden, westen en oosten (ook buiten de gemeentegrenzen)



(Export)landbouw: maakt plaats voor woonlocaties en energieopwekking

Nieuwe (recreatie)natuur: inzet op zelfvoorzienend energiesysteem vergt deprioritering van uitbreiding natuur- en recreatiegebieden

Schaars geld: nieuwe investeringen gaan vrijwel altijd ten koste van andere begrotingsposten



Slimme metropool

Internationale mobiliteit: Zuid als internationale treinhub en Noord-Zuidlijn naar Hoofddorp¹

Onderwijs/innovatie: investeren in (internationaal) talent en steun aan kennis- en innovatiehubs

Digitalisering: steun aan onderwijs, zorg en mkb

Natuur: behoud en omzetting landbouw naar natuur



Sociale steunregelingen en voorzieningen: afschaling van gemeentelijke voorzieningen naar landelijk gemiddelde niveau

Zorg- en sportvoorzieningen: geen groei van uitgaven aan (jeugd)zorgprogramma's en sport



Meer dan voor coronacrisis

Minder dan voor coronacrisis



Ontmoetingsmetropool

Internationale mobiliteit: Zuid als internationale treinhub en Noord-Zuidlijn naar Schiphol¹

Binnenstedelijke mobiliteit: sluiten Kleine Ring en mobiliteitsaanbod vergroten (frequentie, nachten)¹

Leefbaarheid en veiligheid: schone stad, faciliteiten (bijv. wc's), handhaving op straat

Cultuur: meer subsidies aan (top)instellingen



Versnelde verduurzaming van energiesysteem: minder middelen voor snelle verduurzaming door grote infrastructurele ingrepen

Innovatie en digitalisering: minder financiële ondersteuning van kennis- en innovatiehubs en digitalisering van onderwijs, zorg en overheid



Regionale metropool

Regionale mobiliteit: verbinding van regionale woon-/werkkernen via OV (o.a. doortrekken metro)¹

Energietransitie: uitbreiding regionale opwekking duurzame energie¹; uitbreiding klimaatfonds

Onderwijs en omscholing: versterken (vak)onderwijs, creëren baangaranties kritieke sectoren en aantrekken van docenten in mbo/hbo

Zorg- en sportvoorzieningen: sterk in iedere wijk




(Top)cultuur: minder budget voor (top)instellingen

Innovatie en digitalisering: minder financiële ondersteuning van kennis- en innovatiehubs en digitalisering van onderwijs, zorg en overheid

1. Waarschijnlijk aanvullende investeringen vereist vanuit Europese (corona)herstelfondsen en/of Rijksoverheid

Uiteindelijk impact van vergezichten: *trade-offs*, dus niet ieder vergezicht blinkt op dezelfde manier uit

	 Slimme metropool	 Ontmoetingsmetropool	 Regionale metropool
Kansengelijkheid	 <p>Volop ruimte voor economie, omscholing en innovatie in onderwijs & zorg, maar geen herverdeling van investeringen</p>	 <p>Verhoogde werkgelegenheid voor praktisch opgeleiden, kansen op stages, en meer (specialistische) zorg</p>	 <p>Focus op onderwijs en werk, ook voor lageropgeleiden, o.a. door begeleide omscholing en meer focus op <i>skills</i> i.p.v. CV</p>
Duurzaamheid	 <p>Verduurzaming door digitalisering en (technologische) innovatie</p>	 <p>Veel internationale bezoekers, maar zo veel mogelijk focus op treinverkeer; minder focus op grote transitieinvesteringen</p>	 <p>Volledige, duurzame herinrichting van economisch systeem en energiesysteem</p>
Verdienvermogen	 <p>Systeem ingericht op maximale (financiële) toegevoegde waarde; in dit vergezicht de grootste bijdrage aan brp/bbp</p>	 <p>Benutting kansen bezoekers-economie; veel arbeidsvraag; in dit vergezicht de hoogste gemeenteinkomsten</p>	 <p>Regionale oriëntatie en minder nadruk op winst/groei leidt tot een kleinere verdien capaciteit; gemeentefinanciën uitdagend</p>
Veiligheid & leefbaarheid	 <p>Meer natuur rond stad en innatuurinclusieve woonwijken; wel gentrificatie van stad en versterking van <i>bubbles</i>-effect</p>	 <p>Mitigatie van nadelen van bezoekersstromen (o.a. door doelgroepensturing), maar nog steeds drukte in stad</p>	 <p>Versterking van sociale netwerken in buurten; minder concentratie van mensen/woningen</p>
(Individueel) welbevinden	 <p>Differentiatie tussen groepen; hogeropgeleiden bloeien, kwetsbaarder groepen ervaren nog steeds problemen</p>	 <p>Verbetering van aantrekkelijkheid / kwaliteit van wijken (o.a. spreiding (cultuur)aanbod)</p>	 <p>Verbeterde leefstijl en (vrijwilligers)steun vanuit wijken; minder 'grotesteden-problematiek'</p>

 *Indicatieve score van stand van stad in 2030 - voor discussie!*



De stad staat voor grote keuzes -
welke richting slaat u het liefst in?

EINDE VAN DOCUMENT

[Terug naar de inhoudsopgave](#)



bcg.com